

Vervolgonderzoek pilot
Participatieverklaring en
evaluatie project
'Arbeidsmigranten en taal'

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

VERVOLGONDERZOEK PILOT
PARTICIPATIEVERKLARING EN
EVALUATIE PROJECT
'ARBEIDSMIGRANTEN EN TAAL'

- eindrapport -

Arend Odé
Hanna Vonk
Bertine Witkamp

RegioPlan
Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
Tel.: +31 (0)20 – 531 53 15

Amsterdam, maart 2017
Publicatienr. 16116

© 2017 Regioplan, in opdracht van de gemeente Peel en Maas

Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Regioplan.

Regioplan aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	1
1.1	Achtergrond en aanleiding van het onderzoek.....	1
1.2	Doel en onderzoeksvragen	3
1.3	Werkwijze.....	3
1.4	Hoofdstukindeling	5
2	De projecten	7
2.1	Pilot Participatieverklaring.....	7
2.2	Project 'Arbeidsmigranten en Taal'.....	8
2.3	Stroomschema	12
2.4	Conclusie.....	12
3	Evaluatie van het aanbod	15
3.1	Beweegredenen deelname	15
3.2	Waardering trajecten van deelnemers.....	16
3.3	Effecten van trajecten	18
3.4	Conclusie.....	22
4	Beleid	23
4.1	Werving en bereik van doelgroep.....	23
4.2	Succesfactoren.....	24
4.3	Knelpunten	26
4.4	Samenwerking.....	27
4.5	Resultaat	29
4.6	Lessen voor de toekomst.....	30
4.7	Conclusie.....	31
5	Samenvatting en conclusies	35
Bijlage 1	Lijst met respondenten en gespreksitems	43

1 INLEIDING

1.1 Achtergrond en aanleiding van het onderzoek

Tussen 1 maart en 1 april 2014 en 1 april 2015 heeft Noord-Limburg (bestaande uit de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray) meegedaan aan de pilot Participatieverklaring. In deze regio waren het vooral arbeidsmigranten uit EU-lidstaten die deelnamen. Het doel van de pilot was EU-migranten kennis te laten opdoen met lokale voorzieningen en de Nederlandse samenleving. Tevens kregen deelnemers handvatten om zich in Nederland verder te ontwikkelen en actiever te worden in de samenleving. Het project is formeel door Regioplan geëvalueerd en daaruit blijkt dat deelnemers in Noord-Limburg het inhoudelijke programma en de verschillende onderdelen hoog waardeerden. Tevens gaven de deelnemers aan zich actiever te willen inzetten voor de lokale samenleving, bijvoorbeeld door middel van vrijwilligerswerk. Ook waren er veel deelnemers die wilden werken aan hun perspectief, om te beginnen door het leren van de Nederlandse taal.

Noord-Limburg heeft de pilot Participatieverklaring aangegrepen als kapstok voor de integratie en participatie van de arbeidsmigrant. Deze regio is namelijk van mening dat het leren van de Nederlandse taal en kennis over de Nederlandse samenleving essentieel is bij langer verblijf in dit land. Aansluitend op het traject van de participatieverklaring werd daarom gestart met het project 'Arbeidsmigranten en taal', gefinancierd door de provincie Limburg. De looptijd hiervan was van oktober 2014 tot december 2015¹. Het project is gericht op het leren van de Nederlandse taal, om zo de integratie van arbeidsmigranten te bevorderen. De door de provincie verstrekte subsidie is bedoeld om taalonderwijs aan migranten aan te bieden als voorbereiding op een opleidingstraject vanuit de WEB-middelen. Tevens moet dit taalonderwijs ertoe leiden dat de integratie van arbeidsmigranten – in het bijzonder degenen die langere tijd in de regio verblijven – in de lokale gemeenschap wordt bevorderd. Het doel van de subsidie wordt in kader 1 gedetailleerd beschreven.

¹ In 2016 zijn activiteiten zonder steun van de provincie voor een jaar gecontinueerd. Dit gebeurde met WEB-middelen.

Kader 1 Subsidie provincie Limburg²

De subsidie van € 197.500 die de provincie Limburg heeft verstrekt, heeft als doel:

- de taalvaardigheden van de arbeidsmigrant te vergroten;
- de arbeidsmigrant beter te equiperen voor het verrichten van werkzaamheden waar naar verwachting vraag naar zal ontstaan
- vergroten van het slagingspercentage onder arbeidsmigranten bij het volgen van taalopleidingen
- vergroten van de sociale participatie en het praktisch toepassen van de Nederlandse taal
- vergroten van de integratie van arbeidsmigranten in Nederland
- bijdragen aan een betere beeldvorming onder de Nederlandse bevolking over arbeidsmigranten.

‘Arbeidsmigranten en taal’ is onderdeel van het bredere samenwerkingsverband ‘Het belang van arbeidsmigranten’ waarin gemeenten, provincie, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties zich inspannen ten behoeve van deze doelgroep. Bij ‘Arbeidsmigranten en taal’ werken gemeenten samen met vijf organisaties: Synthese, Vorkmeer, VivaPolonia, Orgb en Bureau Educatie. Zij zijn daarbij ondersteund door de Regionale Adviesgroep Arbeidsmigranten.

Zowel experimenten met eenvoudige vormen van taalonderwijs als het vormen van zogenoemde taalkoppels maken deel uit van de gesubsidieerde projecten. De belangrijkste componenten van het ‘Arbeidsmigranten en taal’-project zijn taalcursussen (Taal & Werk), een beroepsopleiding (BBL), een taalmaatjesproject (het Kumpelproject³) en een ontmoetingsproject tussen Polen en Nederlanders (het Goedendagproject).⁴

Noord-Limburg heeft aan Regioplan gevraagd het door de provincie gesubsidieerde aanbod en de langetermijnresultaten van de pilot Participatieverklaring te evalueren. Aan de hand van deze evaluatie kan worden beoordeeld of aan het project een vervolg kan worden gegeven en welke lessen er te leren zijn in de gebruikte aanpak ten behoeve van arbeidsmigranten in de regio.

² Bron: Voortgangsrapportage subsidie Arbeidsmigranten en taal, regio Noord-Limburg, 26 mei 2015.

³ Kumpel is het Poolse woord voor ‘maatje’.

⁴ Een andere belangrijke component van de werkgeversbenadering. Dit component maakt echter geen deel uit van het voorliggende onderzoek.

1.2 Doel en onderzoeksvragen

Het doel van het onderzoek is het verschaffen van inzicht in lessen voor de toekomst in de aanpak ten behoeve van arbeidsmigranten in de regio Noord-Limburg. De volgende onderzoeksvragen stonden tijdens het onderzoek centraal:

Kwantitatief overzicht van de opbrengsten:

- 1) Hoeveel EU-migranten hebben deelgenomen aan het aanbod van de regio (de pilot Participatieverklaring of het 'Arbeidsmigranten en taal'-project') en hoeveel van hen hebben dit afgerond?

Ervaringen van deelnemers:

- 2) Wat zijn overwegingen of beweegredenen geweest om deel te nemen aan de trajecten?
- 3) Hoe worden de verschillende trajecten gewaardeerd door de deelnemers?

Resultaten met betrekking tot de deelnemers:

- 4) In welke mate hebben de trajecten een (blijvend) effect gehad met betrekking tot:
 - a) taalkennis?
 - b) deelname aan en contacten in de samenleving?
 - c) zelfredzaamheid?

Succesfactoren, knelpunten en lessen:

- 5) Wat zijn de succesfactoren en knelpunten op het gebied van taal, integratie en participatie?
- 6) Hoe is de samenwerking tussen actoren vormgegeven en welke rol hebben sleutelfiguren bij het integratieproces van arbeidsmigranten?
- 7) Zijn er lessen te leren voor andere migrantengroepen van de gebruikte aanpak?

1.3 Werkwijze

In deze studie zijn we gestart met het maken van een stroomschema waarin deelnemersaantallen overzichtelijk worden weergegeven. Hierbij hebben we tevens aandacht voor de officiële beleidsdoelen in relatie tot de opbrengsten. Daarnaast is een kwalitatief beeld geschetst van de ervaringen van deelnemers en betrokken partijen met betrekking tot de pilot Participatieverklaring en de 'Arbeidsmigranten en taal'-projecten. Hieronder staat de werkwijze per fase gedetailleerd beschreven.

Documentstudie en deelnemersaantallen

Om tot een overzicht te komen van beleidsdoelen en opbrengsten zijn in eerste instantie beleidsdocumenten bestudeerd. Het gaat hierbij om

beleidsnota's met betrekking tot de provinciale subsidieregeling en om documentatie over de pilot Participatieverklaring. Vervolgens is gebruikgemaakt van deelnemersoverzichten die per traject door uitvoerende organisaties zijn verzameld. Al deze gegevens zijn via de opdrachtgever ten behoeve van het onderzoek aan Regioplan verstrekt.

Ervaringen deelnemers

Voor dit onderzoek hebben we vijf groepsgesprekken gevoerd met deelnemers aan de verschillende trajecten. Met uitzondering van het Goedendagproject is voor elk afzonderlijk traject een groepsgesprek georganiseerd. Het ging dus om groepsgesprekken voor de pilot Participatieverklaring, het Taal & Werk-traject, het Kumpeltraject en het BBL-traject. Voor het groepsgesprek met deelnemers aan de pilot Participatieverklaring zijn alleen EU-migranten geselecteerd die niet aan de 'Arbeidsmigranten en taal'-trajecten hebben deelgenomen. De reden hiervoor is dat we een vergelijking willen maken tussen EU-migranten die alléén aan de pilot hebben meegedaan; EU-migranten die alléén aan de 'Arbeidsmigranten en taal'-trajecten hebben meegedaan; en EU-migranten die aan beide projecten hebben deelgenomen. Daarom hebben we voor de groepsgesprekken met deelnemers aan de 'Arbeidsmigranten en taal'-projecten (Taal & Werk, het Kumpeltraject en het BBL-traject) juist gezocht naar een variatie van EU-migranten die wel of niet hebben deelgenomen aan de pilot Participatieverklaring.

Ten slotte is een groepsgesprek gehouden met een controlegroep; dit zijn mensen die indertijd geen gehoor hebben gegeven aan de oproep voor deelname aan de pilot Participatieverklaring, en die ook niet deel hebben genomen aan een van de andere trajecten. Waar nodig is gebruikgemaakt van een tolk. Alleen voor het Goedendagproject is het niet gelukt een groepsgesprek te organiseren omdat er geen deelnemerslijsten zijn bijgehouden. Om toch informatie over dit specifieke traject boven tafel te krijgen, is een extra interview gehouden met een uitvoerder van dit project.

In tabel 1.1 staat een overzicht van hoeveel deelnemers per groepsgesprek aanwezig zijn geweest. In totaal zijn 33 respondenten benaderd. Hierbij is gesproken met deelnemers van de verschillende cursussen en met niet-deelnemers (de controlegroep). Het aantal respondenten en de keuze voor deze doelgroepen biedt voldoende mogelijkheid om zowel eenduidige patronen als onderlinge verschillen ten aanzien van de besproken onderwerpen aan te kunnen geven. Bovendien is in de rapportage een groot aantal citaten van respondenten opgenomen. Met deze kwalitatieve opzet menen wij een volledig en betrouwbaar beeld te hebben geschetst van hetgeen er leeft onder de deelnemers van de verschillende trajecten.

Onderwerpen die aan bod kwamen, hadden betrekking op de motivatie van deelnemers; de waardering voor de trajecten; deelname aan de samenleving;

contacten met andere Nederlanders; zelfredzaamheid; en keuzes maken. Een uitgebreidere weergave van de topiclijst staat in bijlage 1.

Tabel 1.1 Overzicht aantal deelnemers groepsgesprekken

Groepsgesprek	Aantal deelnemers	Waarvan deelgenomen aan de pilot Participatieverklaring
Controlegroep	4	n.v.t
Pilot Participatieverklaring	9	n.v.t
Taal & Werk-traject	5	2
Kumpeltraject	9	5
BBL-traject	6	2

Ervaringen betrokken partijen

Tevens hebben we interviews gevoerd met verschillende betrokken partijen, te weten drie zelforganisaties, vier beleidsverantwoordelijken, twee taalaanbieders en twee taalmaatjes. Ten slotte hebben we een medewerker van het Goedendagproject gesproken. In totaal zijn er dus twaalf interviews gehouden. Onderwerpen die in deze interviews naar voren kwamen, hebben betrekking op ervaringen met de aanpak van de trajecten, samenwerking met verschillende partijen, opbrengsten, knelpunten en lessen die te leren zijn voor arbeidsmigranten of andere migrantenroepen in de gebruikte aanpak. In bijlage 1 staat meer informatie over de respondenten en gespreksonderwerpen.

1.4 Hoofdstukindeling

In hoofdstuk 2 beschrijven we de opzet en (beleids)doelen van de verschillende trajecten. Daarnaast geven we een overzicht van hoeveel EU-migranten aan de trajecten hebben deelgenomen. Dit wordt overzichtelijk gemaakt in de vorm van een stroomschema. In hoofdstuk 3 zijn de ervaringen van deelnemers opgetekend. Vervolgens is in hoofdstuk 4 het perspectief van betrokken partijen (zelforganisaties, taalaanbieders en beleidsverantwoordelijken) besproken. Het beleid omtrent de trajecten en het integratiebeleid staat hierbij centraal: wat zijn succesfactoren en knelpunten met betrekking tot de uitvoering, hoe is de samenwerking verlopen, en wat zijn belangrijke lessen voor de toekomst en voor andere groepen migranten?

We sluiten af met een concluderend hoofdstuk (hoofdstuk 5). Hierin worden de resultaten in het licht van de vooropgestelde doelen en/of verwachtingen besproken. Daarbij is aandacht voor de opbrengsten en de ervaringen van zowel deelnemers als betrokken partijen. Ook volgt er een beleidsadvies met betrekking tot de mogelijkheid voor een verdere uitrol en de mogelijke inbedding van activiteiten in het reguliere ondersteuningsbeleid.

2 DE PROJECTEN

In dit hoofdstuk beschrijven we per project kort de inhoud, de (beleids)doelen en de opbrengsten. De opbrengsten definiëren we als het aantal aanmeldingen, uitvallers en afgeronde trajecten. We beginnen met de pilot Participatieverklaring. Daarna bespreken we de trajecten die in het kader van het project 'Arbeidsmigranten en taal' zijn georganiseerd. Ten slotte presenteren we een stroomschema waarin het aantal deelnemers en afgeronde trajecten staan weergegeven. Tevens staat in datzelfde stroomschema per trajectonderdeel ook hoeveel van hen ook deelnemer waren aan de pilot Participatieverklaring.

2.1 Pilot Participatieverklaring

Tussen maart 2014 en april 2015 heeft de regio Noord-Limburg (bestaande uit de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray) aan de pilot Participatieverklaring deelgenomen. In deze regio waren het vooral arbeidsmigranten uit EU-lidstaten die in het kader van deze pilot een concreet aanbod van deze gemeenten hebben gehad. Hierbij stonden vier doelen centraal¹:

1. Arbeidsmigranten verleiden tot deelname aan de pilot.
2. De deelnemers kennis laten opdoen van de Nederlandse samenleving, cultuur, voorzieningen, rechten en plichten.
3. De deelnemers mogelijkheden laten ontdekken om zich hier verder te ontwikkelen en actief deel te nemen aan de Nederlandse samenleving.
4. De deelnemers culturele verschillen leren herkennen en bespreken (mede aan de hand van het 25-verschillenboekje).

Het programma van Noord-Limburg bestond uit de volgende onderdelen:

- Bijeenkomst 1: verwelcoming en kennismaking.
- Bijeenkomst 2: deelnemers krijgen informatie over de Nederlandse gebruiken, normen en waarden. Daarnaast krijgen deelnemers informatie over het volgen van Nederlandse taalcursussen.
- Bijeenkomst 3: deelnemers krijgen een workshop van ProDemos over normen en waarden. Daarnaast wordt ingegaan op het verenigingsleven.
- Bijeenkomst 4: een informatiebeurs waarbij allerlei instanties, organisaties en verenigingen aanwezig waren om vragen van bezoekers te beantwoorden.
- Bijeenkomst 5: feestelijke afronding en ondertekening van de participatieverklaring.

Er zijn 1000 EU-migranten aangeschreven voor deelname aan de pilot. Hiervan hebben 224 EU-migranten zich opgegeven voor de pilot. Uiteindelijk waren 169 deelnemers bij een of meerdere bijeenkomsten aanwezig. Van deze 169 deelnemers zijn er 150 deelnemers die twee of meer bijeenkomsten

¹ Bron: Pilotaanvraag participatiecontract Regio Noord Limburg, 10 oktober 2013

hebben gevolgd. Deze 150 deelnemers zijn voor de slotbijeenkomst uitgenodigd om de verklaring te tekenen. Bij de slotbijeenkomst konden 53 deelnemers niet aanwezig zijn. Hen is een door de burgemeester getekende verklaring per post nagestuurd, waarna de deelnemer zelf nog de verklaring heeft kunnen tekenen. Zo komt het totaal op 150 getekende verklaringen.

2.2 Project 'Arbeidsmigranten en Taal'

Het project 'Arbeidsmigranten en taal' liep van oktober 2014 tot en met december 2015. In het project kan onderscheid gemaakt worden tussen scholingstrajecten (Taal & Werk en BBL-traject) en sociale activeringstrajecten (Kumpeltraject en het Goedendagtraject). Het taalaanbod was in de eerste plaats bedoeld voor deelnemers van de pilot Participatieverklaring maar ook EU-migranten die niet aan de pilot hadden meegedaan konden deelnemen. Bij de uitnodiging in het kader van de pilot Participatieverklaring was aangegeven dat 150 deelnemers een gratis taalaanbod zouden krijgen. Aan deze groep is een concreet aanbod gedaan om deel te nemen aan het Taal & Werk-traject. Als alternatief konden deelnemers er ook voor kiezen deel te nemen aan het Kumpelproject.

Hieronder staan de inhoud, doelen en opbrengsten van de afzonderlijke trajecten kort beschreven.

Taal & Werk

In de periode van oktober 2014 tot en met december 2015 zijn er twee Taal & Werk-tranches geweest. Dit heeft te maken met het feit dat er na de eerste tranche nog geld over was om in 2015 een tweede tranche te starten. We lichten de tranches achtereenvolgens toe.

Eerste tranche: Deze taalcursus was bedoeld voor arbeidsmigranten die beter wilden worden in de Nederlandse taal. Er waren drie niveaugroepen met in totaal vier docenten en dagelijkse ondersteuning van een projectleider. Het traject omvatte 26 avonden van 2,5 uur (in totaal dus 65 uur) verdeeld over dertien weken.

Aan de eerste tranche van de taalcursus hebben 58 personen deelgenomen. Hiervan hadden er 35 ook meegedaan aan de pilot Participatieverklaring. Bij de aanmeldingen is kritisch gekeken naar de motivatie van de migranten; alleen degenen die echt gemotiveerd waren, werden toegelaten. Tijdens de cursus zijn tien deelnemers vroegtijdig uitgevallen. De oorzaken hiervan waren bijvoorbeeld het wegvallen van werk, verhuizing (binnenslands of naar Polen), familieomstandigheden of wijzigingen in de werksituatie waardoor de cursus-tijden niet meer haalbaar waren. Van de oorspronkelijk 58 deelnemers hebben dus 48 personen de cursus afgerond. Veruit de meeste deelnemers (45) waren altijd aanwezig.²

² Deze informatie komt uit het voortgangsrapportage subsidie Arbeidsmigranten en Taal, regio Noord-Limburg (26 mei 2015).

Tweede tranche: Oorspronkelijk waren er 110 Taal & Werk-cursussen begroot. Dit betekent dat er na de eerste 58 deelnemers nog budget over was voor een tweede tranche bestaande uit 52 taaltrajecten. Uiteindelijk zijn er 71 deelnemers gestart met de tweede tranche en is één deelnemer tussentijds ingestroomd. Zeven deelnemers zijn om onduidelijke redenen uitgevallen. Van de 71 deelnemers hadden er vier ook al eerder meegedaan aan de eerste tranche Taal & Werk, en hadden er achttien deelgenomen aan de pilot Participatieverklaring.

De tweede Taal & Werk-tranche week iets af van de eerste tranche. Bij de tweede tranche is voor de gevorderde groepen namelijk geëxperimenteerd met telkens één avond les en één avond zelfstudie/afstandsleren. De beginnersgroepen kregen wel elke avond les op locatie. Daarnaast duurde de cursus vijftien weken (in totaal 75 uur) in plaats van dertien weken. De reden hiervoor was dat cursisten van de eerste tranche hadden aangegeven dat dertien weken te kort was. Verder is dezelfde werkwijze gehanteerd als bij de eerste tranche.³

Totaal: In totaal (eerste en tweede tranche samen) zijn er dus 129 Taal & Werk-trajecten gestart. Het doel was dat minstens 85 procent van de deelnemers het traject met succes zou afronden. Dit doel is behaald: 87 procent (112 deelnemers) heeft het succesvol afgerond. Van de 129 Taal & Werk-trajecten was er voor 110 deelnemers ruimte vanuit de provinciale subsidie. Voor 29 deelnemers is aanvullende financiering binnen de WEB-middelen gevonden. Op basis van de ervaringen met de taalcursus is er inmiddels een derde en vierde tranche Taal & Werk gestart.⁴

BBL

Aan deelnemers van het Taal & Werk-traject werd de mogelijkheid geboden aansluitend een beroepsopleiding (BBL) op mbo-niveau 1 (AKA) te volgen. BBL is de beroepsbegeleidende leerweg, waarbij de deelnemer het praktijkdeel van de opleiding leert in zijn werksituatie.

Om mee te doen, moesten deelnemers aan de volgende voorwaarden voldoen:

- de deelnemer moest echt gemotiveerd zijn;
- de privé- en werksituatie van de deelnemer moesten het toelaten om aan alle eisen van de opleiding te kunnen voldoen;
- de deelnemer moest over voldoende capaciteiten beschikken om de opleiding met succes te kunnen voltooien;
- de werkgever moest bereid zijn actief aan de opleiding mee te werken.

³ Bron: Tweede voortgangsrapportage subsidie Arbeidsmigranten en Taal, regio Noord-Limburg (januari 2016).

⁴ In 2016 heeft een vervolg op de Taal & Werk cursussen plaatsgevonden door meer gemeenten. In totaal hebben 70 personen deelgenomen: 43 deelnemers uit de gemeente Horst aan de Maas, 10 uit de gemeente Peel & Maas, 9 uit de gemeente Venray en 8 uit de gemeente Venlo. In februari 2017 is de werving gestart voor een vervolg. Hierbij zijn vanuit de gemeente Peel en Maas 2000 bedrijven aangeschreven. Vanuit werkgevers is hier positief op gereageerd. Er zijn 77 aanmeldingen (aantal verschilt sterk per gemeente). De volgende stap is zorgen voor financiering vanuit werkgevers.

Van de 58 deelnemers van de eerste tranche waren er 27 die graag mee wilden doen aan de BBL-opleiding en op basis van de eerste drie punten geschikt werden bevonden om daarnaar door te stromen. Uiteindelijk zijn er zestien deelnemers daadwerkelijk gestart. Bij de overige elf deelnemers konden of wilden werkgevers niet meewerken (hierover meer in hoofdstuk 4).

De BBL-opleiding duurde één jaar en sloot aan op het Taal & Werk-traject. Aan deelnemers die meer moeite hadden met het traject is extra ondersteuning gegeven in de vorm van een aparte lesavond. Daarnaast werd, indien nodig, individuele coaching gegeven. Geen enkele deelnemer is uitgevallen.⁵

Voor de 71 deelnemers van de tweede tranche was er door de gewijzigde wet- en regelgeving ten aanzien van de beroepsopleidingen helaas geen mogelijkheid meer om door te stromen naar een BBL-opleiding.

Kumpelproject

Omdat een reguliere taal cursus niet altijd aansluit bij de situatie van iedere Poolse arbeidsmigrant (bijvoorbeeld omdat zij sterk onregelmatige werktijden hebben, weinig tijd hebben of er de voorkeur aan geven praktisch te leren) heeft Noord-Limburg het Kumpelproject opgericht. Dit traject is gericht op arbeidsmigranten die de Nederlandse taal willen leren en in contact willen komen met Nederlanders. Met dit maatjesproject werden Poolse deelnemers gekoppeld aan Nederlandse deelnemers. De Nederlandse deelnemers kregen vooraf een training van twee dagdelen. De beoogde resultaten waren als volgt:

- Nederlanders en Polen leren elkaar beter kennen door samen regelmatig iets te ondernemen. Wederzijds begrip en respect nemen toe en verharding neemt af. De beeldvorming naar elkaar wordt bijgesteld.
- De Poolse deelnemers komen in contact met de buurt, leren de weg in de directe omgeving en in de Nederlandse samenleving.
- De Poolse deelnemers vergroten hierdoor hun Nederlandse woordenschat.

Het streven was om 45 Kumpel-koppels te realiseren: vijftien per gemeente. In de praktijk zijn er 44 koppels gestart en hebben 21 koppels het project afgerond:

- Venray: 14 koppels gestart – zeven hebben het afgerond.
- Horst aan de Maas: 21 koppels gestart – tien hebben het afgerond.
- Peel en Maas: negen koppels gestart – vier hebben het afgerond.

⁵ In de oorspronkelijke projectaanvraag werd voor het totale project Taal & Werk ingezet op vijftig doorstromers naar de BBL. Er zijn echter al voorafgaand aan de uitvoering van het project wijzigingen doorgevoerd ten opzichte van de oorspronkelijke opzet: door een late start in verband met de subsidietoekenning was het namelijk niet mogelijk om van te voren te onderzoeken wie kon deelnemen aan de BBL-trajecten en wie niet. In de plaats daarvan is tijdens de Taal & Werk-trajecten bekeken wie er kon doorstromen. Hierbij is geen beoogd aantal doorstromers geformuleerd.

Volgens verschillende respondenten komt deze hoge uitval doordat dit project stelde op de inzet van vrijwilligers met weinig professionele ondersteuning. Hier wordt in hoofdstuk 4 nader op ingegaan.

Goedendagproject

De onderliggende vraag bij het Goedendagproject was: 'Hoe komen we als dorp, wijk of vereniging meer in contact met de Poolse inwoners en hoe betrekken we ze meer bij het dorpsgebeuren?'. Het doel van het project was dan ook het bevorderen van het onderlinge contact tussen Polen en Nederlanders en de wederzijdse beeldvorming te verbeteren. Dit werd gedaan door middel van avonden waarin Poolse en Nederlandse inwoners bij elkaar kwamen om samen boodschappen te doen, te koken, en met elkaar in gesprek te gaan over verschillen en overeenkomsten tussen beide culturen.

Het volgende resultaat werd beoogd:

- Er vindt een uitwisseling plaats tussen lokale bewoners van Poolse en Nederlandse achtergrond waardoor men elkaar leert kennen.
- Men neemt kennis van elkaars culturele waarden en normen en hierdoor ontstaat meer wederzijds begrip en verandert de beeldvorming over elkaar.
- Men ziet en spreekt elkaar tijdens deze uitwisseling en hierdoor leert men elkaar kennen. Hierdoor verdwijnt de angst en onzekerheid om elkaar te groeten en elkaar aan te spreken tijdens het dagelijks leven.

Het streven was om ten minste twee bijeenkomsten te organiseren met in totaal veertig EU-migranten. Dit is niet helemaal gelukt: er zijn wel twee avonden geweest maar daarbij waren in totaal 32 Polen aanwezig.

- Peel en Maas: 22 Poolse en 22 Nederlandse deelnemers
- Horst aan de Maas: 10 Poolse en 20 Nederlandse deelnemers⁶.

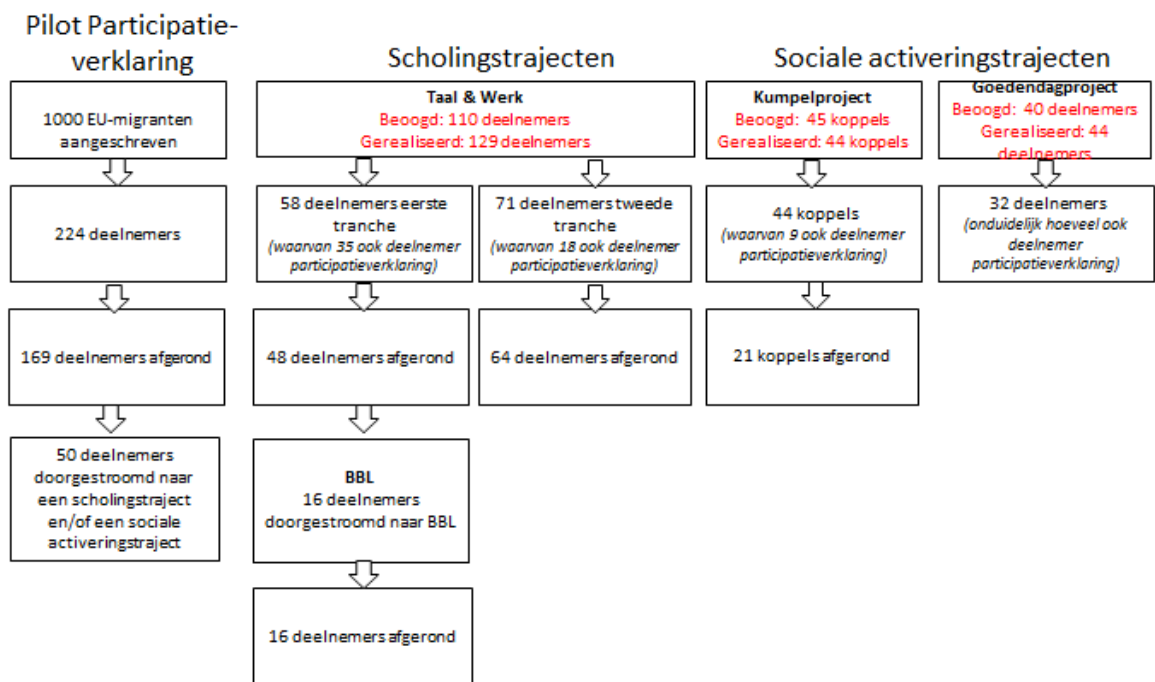
De reden voor de lagere opkomst in Horst aan de Maas was als volgt: gelijktijdig met de toekenning van de subsidie voor het Goedendagproject kwam er vanuit de bewoners van een appartementencomplex in Horst de vraag of er activiteiten georganiseerd konden worden om contacten tussen bewoners met een Poolse en een Nederlandse achtergrond te stimuleren. Zodoende is een bijeenkomst in het kader van het Goedendagproject in dit appartementencomplex georganiseerd. De doelgroep was echter te klein om 20 Poolse deelnemers te realiseren omdat slechts 6 van de 55 appartementen door Polen worden bewoond.

⁶ Overigens is in Peel en Maas op initiatief van aanwezigen later nog een tweede bijeenkomst in de gemeente georganiseerd. Hier waren wederom 22 Polen en 22 Nederlanders aanwezig. Dit vervolg maakte echter geen deel meer uit van het project 'Arbeidsmigranten en taal'.

2.3 Stroomschema

Onderstaand stroomschema laat zien hoeveel EU-migranten aan de trajecten hebben deelgenomen en hoeveel van hen deze hebben afgerond. In het rood staat aangegeven, mits gegevens beschikbaar waren, hoeveel deelnemers er waren beoogd.

Aan de linkerkant van het schema staat het aantal EU-migranten dat was aangeschreven voor de pilot Participatieverklaring, hoeveel deelnemers er waren, en hoeveel het traject hebben afgerond. Hiervan hebben vijftig deelnemers zich ingeschreven in een van de scholings- en of sociale activeringstrajecten. De overige deelnemers aan de scholings- en sociale activeringstrajecten hebben dus niet deelgenomen aan de pilot Participatieverklaring. De scholingstrajecten bestaan uit Taal & Werk; eerste en tweede tranche. Deelnemers uit de eerste tranche konden doorstromen naar BBL. De twee sociale activeringstrajecten (het Kumpelproject en het Goedendagproject) staan helemaal rechts in het schema. EU-migranten konden aan meerdere trajecten deelnemen. Het kwam voor dat deelnemers van de pilot Participatieverklaring ook hebben deelgenomen aan meerdere taaltrajecten. Er zitten dus dubbelingen in het schema.

2.4 Conclusie

We zien dat er met de pilot Participatieverklaring en de 'Arbeidsmigranten en taal'-projecten een substantieel aantal EU-migranten is bereikt. Er waren 169

EU-migranten aanwezig bij een of meerdere bijeenkomsten van de pilot Participatieverklaring. Daarvan heeft bijna een derde zich ingeschreven voor een scholingstraject en/of sociale activeringstraject. Ten aanzien van deze trajecten zijn de doelstellingen grotendeels bereikt. Daarbij valt in het bijzonder het Taal & Werk-traject positief op. De oorspronkelijke doelstelling was 110 EU-migranten en uiteindelijk hebben er, verdeeld over twee tranches, 129 EU-migranten deelgenomen. Vooral bij de eerste tranche had een groot deel van de deelnemers ook meegedaan aan de pilot Participatieverklaring, namelijk zestig procent. Bij de tweede tranche was dit minder, namelijk 25 procent. Bij het Kumpelproject is de doelstelling nagenoeg behaald; 44 koppels zijn gestart in plaats van de beoogde 45 koppels.

Tegelijkertijd zien we voor het Goedendagproject een discrepantie in de beoogde en gerealiseerde deelnemersaantallen: 32 EU-migranten waren aanwezig bij de bijeenkomsten in plaats van de beoogde veertig deelnemers. Ten aanzien van het BBL-project valt op dat van de 29 geschikte deelnemers er slechts 16 daadwerkelijk naar BBL zijn doorgestroomd. Het mag duidelijk zijn dat werkgevers en bedrijven hier een rol in spelen. In hoofdstuk 4 zullen we hier nader op ingaan.

Bij de scholingstrajecten is sterk ingezet op het voorkomen van uitval. Dit is gebeurd door middel van een intakegesprek waarbij deelnemers onder andere op motivatie werden geselecteerd. Voorts kregen deelnemers intensieve persoonlijke begeleiding gedurende de trajecten. Dit heeft zijn vruchten afgeworpen. Bij het BBL-project hebben alle deelnemers het traject afgerond. Bij Taal & Werk heeft het grootste deel van de deelnemers de trajecten afgerond; 83 procent van de eerste tranche en negentig procent van de tweede tranche. Uitval is voornamelijk te wijten aan wijzigingen in de werksituatie, verhuizing of familieomstandigheden. In tegentelling tot de lage uitval bij de scholingstrajecten, was de uitval bij het Kumpeltraject erg hoog; bijna de helft van de koppels is voortijdig gestopt. De reden hiervoor is dat er weinig professionele ondersteuning was bij de uitvoering van het project. In hoofdstuk 4 gaan we hier nader op in.

3 EVALUATIE VAN HET AANBOD

In dit hoofdstuk worden allereerst de overwegingen en beweegredenen beschreven van arbeidsmigranten om deel te nemen aan de verschillende trajecten. Vervolgens komt de waardering van de deelnemers van de diverse trajecten aan bod. Ten slotte wordt inzicht gegeven in de effecten die de diverse trajecten hebben gehad (deelname aan taalonderwijs, contacten in de samenleving en zelfredzaamheid van arbeidsmigranten).

3.1 Beweegredenen deelname

Pilot Participatieverklaring

De belangrijkste redenen die arbeidsmigranten hebben om mee te doen aan de bijeenkomsten in het kader van de pilot Participatieverklaring, zijn interesse in Nederland en in de verschillen tussen Nederlanders en Polen, en het willen integreren in Nederland. Eén respondent licht de reden van zijn deelname toe: *“Soms denken Nederlanders alleen aan de vooroordelen, dat Polen veel drinken. Tijdens de bijeenkomst was ik benieuwd of er ook 'normale' Nederlandse mensen waren, die minder vooroordelen hadden over Polen.”*

Een andere reden om deel te nemen aan de pilot is om nieuwe mensen te leren kennen. Eén respondent deed mee omdat ze in contact wilde komen met Poolse mensen. Op deze manier zou ze iets terug zou kunnen doen voor de Poolse gemeenschap in de regio.

Positieve incentives speelden een kleine rol in de motivatie om mee te doen aan de bijeenkomsten, aldus de deelnemers.¹ Eén respondent heeft een huisbezoek gehad van een medewerker van de Poolse Adviesraad, en heeft mede door het huisbezoek besloten om deel te nemen aan de bijeenkomsten van de pilot.

Project 'Arbeidsmigranten en taal'²

De redenen van deelnemers om mee te doen aan de taal cursus 'Taal & werk' hebben primair betrekking op het leren van de Nederlandse taal. Ook heeft men als motief om door de cursus makkelijker de weg te kunnen vinden in Nederland.

¹ Deelnemers werd een halfjaarabonnement op een Poolse krant aangeboden en een korting op het volgen van een taal cursus.

² Tijdens de groeps gesprekken waren geen deelnemers aanwezig die mee hebben gedaan met het Goedendagproject. De beweegredenen voor deelname aan het Goedendagproject zijn daarom ook onbekend.

De belangrijkste redenen die arbeidsmigranten noemen om deel te nemen aan het Kumpelproject liggen met name in de integratiesfeer: ze willen graag nieuwe Nederlandse contacten opdoen, Nederlandse tradities leren kennen, de taal beter leren om sneller wegwijs te worden in Nederland en de angst overwinnen om daadwerkelijk Nederlands te gaan spreken. Eén respondent heeft het op de volgende manier verwoord: *“als ik hier definitief wil blijven, moet ik er alles aan doen om te integreren.”*

De voornaamste motieven van arbeidsmigranten om deel te nemen aan het BBL-traject zijn het verkrijgen van een betere positie op de arbeidsmarkt en het versterken van de zelfredzaamheid. *“Je hoeft niet meer steeds iemand om hulp te vragen, maar je kan het nu zelf doen (een brief schrijven, contact met de gemeente, of sms'en van andere ouders).”*

Belemmeringen voor deelname

Een belangrijke reden voor arbeidsmigranten die aan geen enkel traject hebben deelgenomen, is het gebrek aan tijd door werk. Deze arbeidsmigranten vinden werk en het maken van veel uren erg belangrijk. Sommigen werken in ploegendiensten, waardoor het lastig is om een cursus te volgen die elke week op hetzelfde tijdstip wordt gegeven. Voor één respondent was de voornaamste reden om niet deel te nemen een minder stabiele thuissituatie. De respondent zou wel hebben deelgenomen als deze situatie stabielere was geweest.

3.2 Waardering trajecten van deelnemers

Pilot Participatieverklaring

Over het algemeen zijn respondenten positief over de bijeenkomsten die ze hebben gevolgd in het kader van de pilot Participatieverklaring. Door de bijeenkomsten weten deelnemers de bibliotheek te vinden, hebben ze meer kennis gekregen over de Nederlandse normen en waarden, en zijn ze bekend geraakt met organisaties die ondersteuning kunnen bieden. Ten slotte noemen enkelen dat ze door de bijeenkomsten hun netwerk hebben kunnen uitbreiden. Het 25-verschillenboekje wordt ook positief gewaardeerd. Respondenten stellen dat ze door het boekje meer te weten zijn gekomen over de verschillen in omgangsvormen tussen Polen en Nederlanders: *“Een belangrijk verschil is dat Polen de telefoon opnemen zonder hun eigen naam te zeggen. Een ander verschil is de spontaniteit van Polen; die kunnen bij elkaar op de koffie komen zonder afspraak.”*

Alhoewel de meeste respondenten positief zijn over de bijeenkomsten, zijn de bijeenkomsten volgens de respondenten wel geschikter voor deelnemers die n t in Nederland wonen. De belangrijkste reden hiervoor is de nadruk die tijdens de bijeenkomsten wordt gelegd op het verstrekken van

basisinformatie.³ Tijdens de bijeenkomsten zou meer aandacht kunnen worden besteed aan zaken die leven binnen de Poolse gemeenschap (Pools kenteken, aanvragen van toeslagen, uitkeringen, pensioen et cetera). Tevens zou er aandacht kunnen worden besteed aan bewustwording van arbeidsmigranten over de keuze om wel of niet in Nederland te blijven.

Taal & Werk

De groep die heeft deelgenomen aan de taal cursus (eerste en tweede tranche) is over het algemeen tevreden over de cursus, maar zou het liefst een vervolg hebben gehad op de cursus. In de vier maanden dat ze les hebben gehad, zijn de deelnemers een taalniveau omhoog gegaan, maar hebben de respondenten niet het gewenste taalniveau kunnen bereiken.⁴ Respondenten zijn van mening dat het hen zou helpen als de cursus iets langzamer wordt opgebouwd. *“De cursus ging een beetje te snel en er werden teveel onderwerpen besproken. Dat had wel iets minder gekund”*, aldus een respondent. Kortom, er wordt volgens de respondenten teveel informatie in te korte tijd behandeld.

Kumpelproject

De deelnemers van het Kumpelproject waarderen het project zeer positief. Hier zijn verschillende redenen voor. Een belangrijke reden is de laagdrempeligheid van het project; door de een-op-eensetting hebben sommige deelnemers hun angst om Nederlands te spreken overwonnen. Andere redenen die respondenten noemen, zijn dat ze door het project meer wegwijs zijn geworden in de gemeente en dat ze contact hebben gekregen met Nederlanders. Een aantal respondenten heeft het contact met de kumpel op eigen initiatief voortgezet na de officiële beëindiging van het traject. Deelnemers zouden nog wel een vervolg willen doen of hebben al extra taal cursussen gevolgd om hun taalniveau te verhogen.

BBL-traject

Alle (zes) respondenten waren zeer positief over de gevolgde opleiding en zouden de opleiding ook aanraden aan andere Poolse arbeidsmigranten. Door het BBL-traject zijn deelnemers zelfstandiger geworden, hebben ze makkelijker contact met Nederlanders en hebben ze een betere positie verworven binnen hun bedrijf of op de arbeidsmarkt. Een enkeling merkt op dat Nederlanders positiever naar mensen kijken die een Nederlandse taal cursus/BBL-opleiding hebben gedaan. De deelnemers zijn zeer tevreden over de docenten en over de inhoud van de opleiding: *“De docenten zijn super*

³ Het verstrekken van basisinformatie voor deelnemers van de pilot Participatieverklaring was een verplichting die vanuit het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (opdrachtgever van de pilot) aan deelname aan de pilot Participatieverklaring werd gesteld. De oorspronkelijk beoogde doelgroep van Noord-Limburg voor de pilot waren dan ook arbeidsmigranten die korter dan drie jaar in Nederland woonden. In de praktijk verbleven deelnemers echter gemiddeld al vijf jaar in Nederland. Zodoende was er een discrepantie tussen de groep die werd bereikt en de groep die het ministerie voor ogen had.

⁴ De beoordeling van het taalniveau is uitgevoerd door bureau ICE, dat gespecialiseerd is in het toetsen van het taalniveau van anderstaligen.

top, de kwaliteit is honderd procent, we kunnen er echt veel van leren”, aldus een respondent. De deelnemers zouden graag nog een vervolg zien van het traject, bijvoorbeeld door een vervolg-BBL-opleiding te volgen.

3.3 Effecten van trajecten

Deelname onderwijs

Veruit de meeste respondenten die de bijeenkomsten hebben gevolgd van de pilot Participatieverklaring, hebben een taal cursus gevolgd en afgerond. Deze arbeidsmigranten hebben ook het gevoel dat ze zich aardig kunnen redden met de Nederlandse taal, maar ze zouden graag nog meer lessen willen volgen. Een belemmering voor het volgen van meer taallessen is tijdgebrek vanwege werk. Een andere belemmering is dat werkgevers het belang niet inzien van taallessen en niet willen meewerken aan de praktische zaken (onder andere het aanpassen van roosters).

Taalbeheersing

Deelnemers van de taal cursus ‘Taal & Werk’ hebben nog niet het idee dat ze de Nederlandse taal voldoende beheersen om zich te kunnen redden. Soms is het nog nodig om *‘met handen en voeten te praten’*, aldus een respondent. De cursus heeft wel bijgedragen aan het onder de knie krijgen van de basis van het Nederlands. Zo kunnen deelnemers zich aan andere mensen voorstellen en hebben ze geleerd om korte gesprekken te voeren. Eén respondent licht toe: *“Dagelijkse handelingen, zoals met de kinderen naar school gaan of een bezoek brengen aan de dokter, gaan nu beter.”*

Deelnemers van het Kumpelproject zijn van mening dat dit project heeft bijgedragen aan het leren van de Nederlandse taal. Wel geven zij aan dat het hebben van een maatje niet voldoende is voor het leren van de taal. Sommige deelnemers hebben niet het idee dat ze de taal voldoende beheersen en hebben ook nog andere taalcursussen gevolgd.

Daarentegen beheersen de BBL-deelnemers de Nederlandse taal in voldoende mate om zich te kunnen redden in het dagelijks leven.⁵ BBL-deelnemers hebben gemerkt dat ze door de opleiding beter Nederlands zijn gaan spreken, onder andere omdat ze verplicht met hun baas over werk-gerelateerde zaken moesten spreken. Hierdoor leerden de respondenten ook andere woorden kennen, die ze anders niet hadden geleerd: *“ik praat nu in de pauzes altijd met Nederlandse collega’s en ik begrijp de opdrachten die ik krijg beter en ook de grapjes die worden gemaakt.”*

Alleen het contact met de Belastingdienst wordt door sommige respondenten nog als lastig ervaren.

⁵ Het groepsgesprek met de deelnemers van de BBL-opleiding heeft volledig in het Nederlands plaatsgevonden, zonder tolk. De deelnemers konden zich goed uitdrukken in het Nederlands.

Contacten Nederlanders

De groep respondenten die heeft meegedaan aan de pilot Participatieverklaring heeft in vergelijking met de controlegroep meer contact met Nederlanders. Voor sommige deelnemers geldt dat het contact dat ze hebben met Polen en Nederlanders gelijk verdeeld is. Het contact dat deze respondenten met Nederlanders hebben, vindt plaats via het werk, via de buurt, via familie, of bijvoorbeeld via de school van de kinderen.

Deelnemers van de 'Taal & Werk'-cursus hebben voornamelijk contact met Polen en minder met Nederlanders. Enkelen hebben wel contact met hun Nederlandse burens. Eén respondent vertelt over het contact dat is ontstaan met de burens: *"Ik heb een buurman die graag Pools wilde leren. Mijn buurman heeft me een Nederlands-Pools boekje gebracht om me te helpen met mijn Nederlands, en daarna hebben we gezellig twee uur gepraat."*

De meeste deelnemers zouden graag meer contact willen met Nederlanders, maar ervaren een drempel doordat ze de taal onvoldoende beheersen.

De meeste deelnemers van het Kumpelproject hebben daarentegen dagelijks contact met Nederlanders. Deelnemers staan wel open voor nog meer contact. Ze hebben contact met Nederlanders via de school van hun kinderen, met burens, of met collega's. Door het Kumpelproject hebben deelnemers in ieder geval contact met hun Nederlandse taalmaatje. Eén respondent vertelt daarover het volgende: *"ik ben opgenomen in de familie van mijn kumpel, we doen samen leuke uitjes, doen ook wel eens samen boodschappen, of de kumpel gaat mee naar het ziekenhuis."*

BBL-deelnemers hebben over het algemeen meer en beter contact gekregen met Nederlanders door het volgen van het traject. Vooral op het werk spreken respondenten nu meer met hun Nederlandse collega's, sommigen hebben zelfs de functie van tolk op zich genomen. Respondenten vinden Nederlanders met een dialect nog wel moeilijk te begrijpen. Opvallend is dat drie van de zes respondenten een Nederlandse partner hebben en daardoor automatisch contact hebben met Nederlanders via hun schoonfamilie.

Deelname maatschappij

Deelnemers van de pilot Participatieverklaring zijn actief buiten het werk om: sommige zijn lid van een sportvereniging, anderen zijn door de bijeenkomsten van de pilot lid geworden van de bibliotheek. Eén respondent helpt op de school van de kinderen en nog weer anderen zijn lid geworden van de Poolse Adviesraad.

Respondenten die de taalcursus 'Taal & Werk' hebben gevolgd, zijn over het algemeen niet betrokken bij het verenigingsleven; slechts één cursist doet vrijwilligerswerk in de Pools-Nederlandse bibliotheek.

Ditzelfde beeld geldt ook voor de deelnemers aan het Kumpelproject. Enkele respondenten zijn actief als vrijwilliger, maar de overige respondenten zijn niet

actief in het verenigingsleven of als vrijwilliger. Door een aantal respondenten wordt benoemd dat ze niet bekend zijn met de weg naar vrijwilligerswerk. Een aantal cursisten van het BBL-traject neemt actief deel aan de maatschappij: de één is lid van de bibliotheek, de ander van een sportvereniging. Niet alle deelnemers nemen deel aan geplande activiteiten buiten hun werk om. De reden hiervoor is dat ze in het algemeen veel prioriteit geven aan hun werk en weinig tijd overhouden voor overige activiteiten.

Zelfredzaamheid

Deelnemers van de Participatieverklaring weten hun weg te vinden in de gemeente. De bijeenkomsten hebben vooral tot gevolg gehad dat enkelen lid zijn geworden van de bibliotheek. De bijeenkomsten hebben daarnaast geleid tot meer zelfredzaamheid: deelnemers hebben hun netwerk uitgebreid en hebben meer kennis opgedaan van de Nederlandse samenleving. Over het algemeen weten deelnemers van het traject 'Taal & Werk' waar ze terecht kunnen met vragen op het gebied van zorg, huisvesting en werk en inkomen. Deze onderwerpen zijn tevens aan bod gekomen tijdens de lessen, aldus een respondent: *"In de lessen hebben we gesproken over de gemeente, het UWV, en was er een les 'dokter' en 'schoenenwinkel'."*

De cursus heeft het zelfvertrouwen van de respondenten versterkt. Respondenten zijn zelfbewust en hebben het idee dat ze regie hebben over hun leven.

Deelnemers van het Kumpelproject weten over het algemeen de weg te vinden in de gemeente. Enkele respondenten weten niet waar ze terecht kunnen voor vrijwilligerswerk, maar zijn hierin wel geïnteresseerd. Het nog niet volledig beheersen van de taal vormt voor één respondent een drempel, terwijl een andere respondent wel contact heeft gezocht met een organisatie, maar daarop geen reactie heeft gehad. Over het algemeen zijn respondenten zelfredzaam en heeft het Kumpelproject hier ook op een positieve wijze aan bijgedragen.

Sommige BBL-deelnemers hebben als gevolg van de opleiding meer zelfvertrouwen gekregen, en spreken makkelijker met Nederlanders. Hierdoor zijn ze minder afhankelijk geworden en kunnen ze makkelijker hun eigen zaken regelen. Tevens heeft de BBL-opleiding voor een deel van de groep ook gezorgd voor een betere positie op de arbeidsmarkt: sommigen hebben promotie gekregen op het werk, anderen heeft het geholpen bij de zoektocht naar een beter passende baan.

In onderstaand schema worden de belangrijkste effecten van de verschillende trajecten weergegeven.

	Taalbeheersing	Contacten Nederlanders	Deelname maatschappij	Zelfredzaamheid
Controlegroep	De meeste respondenten hebben niet het gevoel dat ze de taal voldoende beheersen om zich te redden.	Sommige respondenten hebben contact met Nederlanders via familie, werk of de buurt. Anderen hebben meer contact met Polen, maar iedere respondent zou meer contact met Nederlanders willen.	Respondenten hebben weinig tijd voor extra activiteiten buiten het werk om.	Respondenten wonen al langere tijd in Nederland (minstens drie jaar) en weten hun weg te vinden in de gemeente.
Pilot Participatieverklaring	Redelijke beheersing van de taal, maar deelnemers hebben nog wel behoefte aan meer lessen.	Respondenten hebben zowel contact met Polen als met Nederlanders (via werk, de buurt of via familie).	Respondenten zijn actief buiten het werk om. Sommigen zijn door de pilot lid geworden van de bibliotheek, anderen van de Poolse Adviesraad.	Bijeenkomsten hebben ertoe geleid dat deelnemers zelfredzamer zijn. Ze hebben hun netwerk uitgebreid en kennis opgedaan van de Nederlandse samenleving.
Taal & Werk	Hoewel cursisten een niveau omhoog zijn gegaan en de basis van het Nederlands hebben geleerd, is het nog onvoldoende om zichzelf te kunnen redden.	Respondenten hebben voornamelijk contact met Polen, en zouden meer contact willen hebben met Nederlanders.	Deelnemers van de cursus zijn niet actief in het verenigingsleven (slechts één respondent is actief en doet vrijwilligerswerk).	Tijdens de cursus is gesproken over het leven in Nederland. Hierdoor weten deelnemers over het algemeen goed de weg te vinden (onder andere naar de gemeente, UWV, gezondheidszorg).
Kumpelproject	Het project draagt bij aan het leren van de taal, maar het hebben van een maatje is niet voldoende voor het leren van de taal.	Door het project hebben deelnemers contact met een Nederlands taalmaatje. Daarbuiten hebben ze ook contact met Nederlanders (via de buurt, school van kinderen of op het werk).	Enkele deelnemers zijn actief als vrijwilliger, maar de overige respondenten zijn niet actief in het verenigingsleven.	Deelnemers weten de weg te vinden in de gemeente en het Kumpelproject heeft hieraan bijgedragen.
BBL-opleiding	De opleiding heeft eraan bijgedragen dat deelnemers de taal voldoende beheersen.	De opleiding heeft ervoor gezorgd dat deelnemers meer contact hebben met Nederlanders, met name op het werk.	Een aantal cursisten neemt actief deel aan de maatschappij (bibliotheek, sportvereniging). De overige respondenten geven meer prioriteit aan hun werk.	Deelnemers zijn zelfredzamer geworden door de opleiding: ze spreken makkelijker Nederlands. Een deel van de groep respondenten heeft door de opleiding een betere positie op de arbeidsmarkt verkregen.

3.4 Conclusie

De belangrijkste motieven van respondenten om deel te nemen aan de pilot of aan een van de vervoltrajecten zijn meer te weten komen over Nederland, de taal leren of om een breder sociaal netwerk te krijgen. De meest voorkomende belemmering om deel te nemen aan een van deze projecten is een gebrek aan tijd, vanwege de prioriteit die arbeidsmigranten geven aan werk. Over het algemeen waarderen de deelnemers de verschillende projecten als zeer positief en wordt er slechts een aantal punten genoemd die verbeterd zouden kunnen worden.

Het BBL-traject heeft het meest opgeleverd in het verstevigen van de positie van cursisten op de arbeidsmarkt, en in het leren van de Nederlandse taal. Het Kumpelproject en het Taal & Werk-traject hebben ook positieve effecten op het leren van de Nederlandse taal, maar cursisten hebben niet het idee dat ze de Nederlandse taal voldoende beheersen. Het Taal & Werk-traject duurt volgens cursisten te kort en het Kumpelproject is meer gericht op de integratie in de samenleving. Daarin is het Kumpelproject wel geslaagd: deelnemers hebben meer contact met Nederlanders dan deelnemers uit de overige trajecten.

Over het algemeen neemt de meerderheid van de respondenten geen deel aan het verenigingsleven, vanwege de hoge prioriteit die aan werk wordt gegeven. Deelnemers van de pilot Participatieverklaring vormen hierop de uitzondering: enkelen zijn lid van de bibliotheek geworden of van de Poolse Adviesraad.

Tot slot hebben alle trajecten ertoe bijgedragen dat cursisten zelfredzamer zijn geworden. Arbeidsmigranten hebben tijdens de trajecten namelijk informatie ontvangen over allerlei praktische zaken, waardoor ze het gevoel hebben de weg in de gemeente te kunnen vinden.

4 BELEID

In dit hoofdstuk staat het perspectief van taalaanbieders, zelforganisaties, gemeenten en de provincie centraal. Allereerst komen de werving van deelnemers en het bereik van de doelgroep aan bod. Vervolgens worden succesfactoren en knelpunten beschreven van de verschillende taaltrajecten. In paragraaf 4.4 staat de samenwerking centraal, in paragraaf 4.5 het resultaat van de trajecten en ten slotte worden lessen voor de toekomst geschetst in de laatste paragraaf.

4.1 Werving en bereik van doelgroep

Voor de pilot Participatieverklaring zijn deelnemers geworven via zelforganisaties¹, via werkgevers en via een officiële uitnodiging vanuit de gemeente. Zowel de betrokken gemeenten als zelforganisaties stellen dat de persoonlijke benadering (telefonisch/huisbezoek) in combinatie met het sneeuwbaaleffect het effectiefst is geweest.² Deelnemers van de pilot Participatieverklaring zijn doorgestroomd naar de taaltrajecten die zijn georganiseerd als vervolg op de pilot (zie ook het stroomschema in hoofdstuk 2). Ook is gebruikgemaakt van het netwerk van zelforganisaties om deelnemers te kunnen werven voor de taaltrajecten.

Medewerkers van het Kumpelproject hebben deelnemers geworven via de taalcursussen. Sommige arbeidsmigranten zijn via mond-tot-mondreclame of via zelforganisaties bekend en betrokken geraakt bij het Kumpelproject. Voor het Goedendagproject zijn deelnemers via werkgevers, uitzendbureaus en via mond-tot-mondreclame geworven.

De vraag is of met deze manier van werven de gehele doelgroep arbeidsmigranten is bereikt. Gemeenten, provincie, taalaanbieders en zelforganisaties stellen dat dat niet het geval is, maar dat de groep arbeidsmigranten die tijdelijk in Nederland verblijft (shortstay), seizoenswerk doet en/of niet ingeschreven staat in de gemeentelijke basisadministratie ook niet tot de beoogde doelgroep hoort.

Deelnemers van de pilot Participatieverklaring wonen over het algemeen al langere tijd in Nederland. De arbeidsmigranten die pas kortere tijd in Nederland wonen, zijn door middel van de gehanteerde aanpak niet bereikt.³

¹ Zelforganisaties die hierbij betrokken zijn geweest: VivaPolonia, de Poolse Adviesraad en Stichting Arka.

² Het sneeuwbaaleffect houdt in dat deelnemers andere arbeidsmigranten hebben geënthousiasmeerd om deel te nemen aan de pilot.

³ Door een intensievere samenwerking tussen gemeente, uitzendbureaus en werkgevers zou deze groep wel kunnen worden bereikt, aldus een medewerker van een zelforganisatie.

De groep deelnemers van het Kumpelproject bestond voornamelijk arbeidsmigranten die de Nederlandse taal nog niet goed beheersten. Arbeidsmigranten die de Nederlandse taal al beter beheersten, maar nog weinig Nederlandse contacten hadden, zijn niet bereikt.

Tijdens de taal cursus is gebleken dat arbeidsmigranten die via een uitzendbureau werken een risicogroep vormen, aangezien ze op elk moment overgeplaatst kunnen worden en met de cursus stoppen.

4.2 Succesfactoren

Drie succesfactoren zijn projectoverstijgend en worden door de meeste partijen genoemd.

- De eerste succesfactor die door de meeste partijen genoemd wordt, is de gehanteerde persoonlijke benadering tijdens het werven en het uitvoeren van de trajecten. Voor bijvoorbeeld het werven van deelnemers voor de pilot Participatieverklaring hebben leden van de Poolse Adviesraad en Stichting ARKA huisbezoeken afgelegd om mensen te motiveren om deel te nemen aan de pilot.
- Een andere succesfactor die door veel respondenten wordt herkend met betrekking tot alle trajecten, zijn de deskundigheid en het enthousiasme van alle betrokkenen (deelnemers, taalaanbieders, zelforganisaties en gemeenten).
- De derde succesfactor die door veel respondenten genoemd wordt, is de goedlopende samenwerking tussen de verschillende partijen (gemeenten, provincie, taalaanbieders en zelforganisaties).

Volgens de projectleider van de pilot Participatieverklaring is de belangrijkste succesfactor van de pilot als volgt:

- De drempel om deel te nemen aan taaltrajecten was voor deelnemers van de pilot Participatieverklaring vaak lager, doordat ze al bekend waren met de betreffende organisaties en personen.

Voor de taaltrajecten en de BBL-opleiding gelden de volgende succesfactoren, die genoemd worden door zowel taalaanbieders als zelforganisaties:

- Voorafgaand aan de cursus is een informatieavond georganiseerd in het kader van verwachtingsmanagement. Hierdoor wisten cursisten wat ze konden verwachten en wat van hen werd verwacht.
- Inzet van goede docenten die met de doelgroep begaan zijn, is erg belangrijk voor het slagen van een cursus.
- De cursus was relatief goedkoop voor de doelgroep en de korting die werd geboden vanuit de pilot Participatieverklaring voor de cursus Taal & werk was een goede stimulans om deel te nemen.

- Tijdens de trajecten is sterk ingezet op intensieve begeleiding van de cursisten en is nadruk gelegd op het belang van presentie. De presentie was hierdoor hoog.
- De motivatie van deelnemers van de BBL-opleiding was hoog en cursisten fungeren als ambassadeur richting de doelgroep arbeidsmigranten.

Succesfactoren van het Kumpelproject en het Goedendagproject die door de zelforganisaties worden benoemd, zijn de volgende:

- De laagdrempeligheid van het project door onder andere de een-op-een-setting. Door het project hebben deelnemers hun angst voor het spreken van de Nederlandse taal overwonnen.
- De insteek van het project is dat kumpels bij elkaar over de vloer komen en samen dingen buiten de deur hebben ondernomen.
- In verband met het Goedendagproject is er tweemaal een ontmoetingsavond georganiseerd in samenwerking met KBO en de Poolse gemeenschap. Een succesfactor van het project is dat een aantal mensen uit de Poolse gemeenschap zo enthousiast voor het project zijn geworden, dat ze de katrekker zijn voor de volgende activiteit.

Overige succesfactoren die genoemd worden door respondenten zijn:

- De integrale aanpak die wordt gehanteerd in de stuurgroep 'het belang van arbeidsmigranten' is een kracht van het project. In de stuurgroep zijn alle domeinen vertegenwoordigd, aldus de gemeente Horst aan de Maas.
- In het kader van het project 'het belang van arbeidsmigranten' zijn sommige flyers in het Pools vertaald en hebben de gemeenten in de regio geluisterd naar de wensen van de doelgroep. Hieruit is onder andere de Poolse Adviesraad ontstaan, aldus de beleidsmedewerker van de gemeente Horst aan de Maas. De Poolse Adviesraad is bezig met het opzetten van het project 'Twijfelaars over de streek'.⁴
- Welzijnsinstellingen die betrokken zijn bij de trajecten zijn sterk geworteld in de buurt/gemeenten. Dat is belangrijk voor het slagen van de verschillende projecten, volgens een taalaanbieder.

Terugkijkend zien we dat de bovenstaande succesfactoren vooral betrekking hebben op de goedlopende samenwerking tussen de verschillende partijen, het enthousiasme van gemeenten, taalaanbieders en zelforganisaties voor de trajecten en het luisteren naar de wensen van de doelgroep, de gehanteerde persoonlijke benadering en de inzet op zowel taaltrajecten als op sociale activeringstrajecten.

⁴ Met dit project beoogt de Poolse Adviesraad de Poolse arbeidsmigranten bewust te maken van de keuze die ze hebben om zich wel of niet in Nederland te vestigen. Ook gaat het project in op de eventuele gevolgen van het voor langere tijd uitstellen van deze keuze (bijvoorbeeld met betrekking tot het pensioen).

4.3 Knelpunten

Over het algemeen zijn alle respondenten tevreden over de uitgevoerde projecten op het gebied van taal, integratie en participatie van arbeidsmigranten. Desalniettemin worden door de meeste respondenten ook enkele knelpunten gesignaleerd. Deze worden in de komende paragraaf beschreven.

Vanuit de Poolse Adviesraad wordt het knelpunt benoemd dat tijdens de werving van deelnemers voor de taaltrajecten nog niet duidelijk was of arbeidsmigranten uit Venlo ook gebruik konden maken van het aanbod. Afstemming tussen gemeenten had hierin duidelijker gekund.

Alle zelforganisaties signaleren de volgende belemmeringen bij arbeidsmigranten om deel te nemen aan taalcursussen en projecten:

- te weinig tijd vanwege werk;
- wisselende diensten en ontbreken medewerking werkgever.

Door enkele zelforganisaties worden ook de volgende belemmeringen genoemd:

- inkomstenderving (tijdens het uur van de cursus kan niet worden gewerkt);
- afstand tot de cursus en het ontbreken van vervoer;
- gebrek aan middelen voor deelname aan trajecten.

De duur van de cursus Taal & Werk (eerste tranche) werd door het beschikbare budget bepaald en is als te kort ervaren door deelnemers en taalaanbieder. Tijdens het traject Taal & Werk (tweede tranche) is geëxperimenteerd met een zelfstudiecomponent. Niet alle deelnemers beschikten over goede faciliteiten, zoals een stabiele internetverbinding en een pc of laptop. Mede hierdoor is besloten om de zelfstudiecomponent in de derde tranche niet terug te laten komen.

Tevens is gebleken dat de tijd tussen het afsluiten van de eerste tranche en het begin van de tweede tranche voor sommige deelnemers te lang was. Deelnemers willen de taalcursussen het liefst aaneensluitend volgen.

Gedurende het BBL-traject werd duidelijk dat de opleiding van de cursisten niet betaald zou worden door middel van rijkssubsidie, vanwege veranderde wet- en regelgeving. Uiteindelijk hebben de taalaanbieder en het Citaverde College besloten om de trajecten niet voortijdig af te breken en om samen de trajecten te vergoeden.

Een knelpunt van de opzet van het Kumpelproject is dat gewerkt wordt met vrijwillige coördinatoren: dit maakt het project kwetsbaar. Als een coördinator plotseling wegvalt, kan dat moeilijk worden opgevangen. Tevens was door de inzet van vrijwilligers minder aandacht voor structurele begeleiding van de kumpels, wat mede heeft veroorzaakt dat enkele kumpels vroegtijdig gestopt zijn met het traject.

Het laatste knelpunt zit in de borging van ervaring en kennis van de aanpak arbeidsmigranten. Uit de gesprekken met ambtenaren van de gemeente Peel en Maas blijkt dat binnen de gemeente wat betreft de aanpak arbeidsmigranten veel informeel is geregeld en dat niet alles is vastgelegd. De aanpak stoelt voor een deel op de kennis en ervaringen van één medewerker, alhoewel in het kader van de aanvraag van de UIA-subsidie en in het kader van de verantwoording van de subsidie richting de provincie juist wel voortgangsrapportages zijn opgesteld en zaken formeel zijn vastgelegd. De ervaringen van het regionale project voor arbeidsmigranten zijn vastgelegd in het rapport 'Arbeidsmigranten zijn welkom', aldus de provincie.⁵

4.4 Samenwerking

Samenwerking heeft plaatsgevonden op verschillende niveaus. Allereerst wordt de samenwerking beschreven vanuit het perspectief van de taalaanbieders en zelforganisaties, vervolgens vanuit de gemeenten en de provincie en ten slotte komt de samenwerking met werkgevers aan bod.

Perspectief taalaanbieders en zelforganisaties

Bijna alle taalaanbieders en zelforganisaties zijn zeer tevreden over de samenwerking in het kader van de pilot Participatieverklaring en de vervolgtrajecten. Het enthousiasme en de deskundigheid van medewerkers van gemeenten, zelforganisaties en taalaanbieders en de korte lijnen tussen verschillende partijen worden als succesfactoren benoemd voor de prettige samenwerking.

Door enkele taalaanbieders en zelforganisaties wordt gesteld dat de samenwerking met de gemeenten Peel en Maas en Horst aan de Maas goed verliep door de actieve bijdrage die ze leverden. Door personeelsgebrek en -wisselingen heeft de gemeente Venray een minder actieve rol kunnen spelen in de samenwerking. Verder is de gemeente Venlo later in het traject ingestapt, waardoor de samenwerking langzamer op gang is gekomen en de gemeente niet volwaardig mee heeft kunnen doen.

Volgens een taalaanbieder is de samenwerking met zelforganisaties en de gemeenten goed verlopen: *'De verschillende partners zijn begonnen met het opstarten van het traject, voordat de financiering vanuit de gemeente helemaal rond was. De bevologenheid en het enthousiasme voor de projecten waren duidelijk aanwezig en de samenwerking verliep hierdoor soepel.'*

Medewerkers van het Goedendagproject hebben in het kader van de eerste activiteit samengewerkt met een welzijnsinstelling, terwijl deze samenwerking

⁵ Voor de UIA-subsidie is het document 'Borgen pilot Participatieverklaring arbeidsmigranten, Regio Noord Limburg (2016)' opgesteld en in het kader van de verantwoording aan de provincie is het document 'Voortgangsrapportage subsidie Arbeidsmigranten en Taal, Regio Noord Limburg' beschikbaar.

bij de tweede activiteit is gestopt. Door de medewerker van het Goedendag-project wordt gesteld dat de invulling van de activiteit daardoor aan minder regels hoefde te voldoen.

Het Kumpelproject is uitgevoerd door twee welzijnsinstellingen; de samenwerking verliep goed, maar door de wisseling van een contactpersoon moesten bepaalde zaken worden overgedragen.

Perspectief provincie en gemeenten

Over het algemeen wordt de samenwerking tussen de verschillende gemeenten en de samenwerking tussen gemeenten en de provincie als positief ervaren door de verschillende actoren.

In het kader van het project 'Het belang van arbeidsmigranten' is een stuurgroep opgericht.⁶ Na het voltooien van de projecten is deze stuurgroep opgeheven en is het grootste deel van het overleg verplaatst naar de regiotafel Sociaal Domein. Over het algemeen is de provincie positief over het verloop van het project en over de samenwerking met de verschillende partijen. De provincie stelt wel dat het enthousiasme van de leden van de stuurgroep afnam naarmate het project vorderde. Redenen daarvoor zijn onder andere de wisseling van wethouders en een veranderde prioriteitsstelling bij gemeenten. De provincie zou bij een volgend project niet nogmaals het gehele project willen financieren. De samenwerking leek in het project namelijk meer op een opdrachtgever-opdrachtnemerrelatie dan op een subsidiegever-subsidienemerrelatie en dat is niet wenselijk, aldus de provincie.

De gemeenten Peel en Maas en Horst aan de Maas zijn tevreden over de samenwerking met de provincie. Als aandachtspunt wordt door Horst aan de Maas benoemd dat het door de huidige samenwerkingsstructuur in de regio de vraag is in hoeverre de verbinding tussen alle partijen blijft bestaan. Zelforganisaties nemen op dit moment namelijk niet deel aan de regiotafel Sociaal Domein. Zelforganisaties missen hierdoor de inhoudelijke samenhang (op bijvoorbeeld de onderdelen werk, gezondheid en scholing), en missen de structuur waarbij ze met meerdere gemeenten uit de regio om tafel zitten.

Ten slotte wordt door de gemeente Peel en Maas opgemerkt dat de samenwerking tussen sommige gemeentelijk gesubsidieerde taalaanbieders en de overige taalaanbieders verbeterd zou kunnen worden, aangezien dit aanbod momenteel naast elkaar bestaat.

Samenwerking met werkgevers

Bijna alle respondenten erkennen dat werkgevers een belangrijke, maar ook een lastige partij zijn om mee te samen te werken (aangezien hun primaire belang doorgaans is om winst te maken). Samenwerking met werkgevers is belangrijk voor de werving van cursisten en voor de ondersteunende en

⁶ In deze stuurgroep waren gemeenten, provincie, woningcorporaties, vertegenwoordigers van werkgevers en zelforganisaties vertegenwoordigd.

motiverende positie die werkgevers kunnen aannemen tegenover hun werknemers. Inspanningen van een taalaanbieder hebben er wel toe geleid dat één werkgever in de regio al tweemaal een taal cursus op de werkvloer heeft georganiseerd.

Bij de doorstroom van Taal & Werk naar de BBL-opleidingen is de medewerking van werkgevers en bedrijven voor sommige cursisten een belangrijk knelpunt gebleken. In enkele gevallen wilden bedrijven of uitzendorganisaties niet meewerken, en in andere gevallen was medewerking niet mogelijk omdat zij geen erkend leerbedrijf waren. Sommige bedrijven stonden er wel positief tegenover om een erkend leerbedrijf te worden. Bij een aantal is dat ook gelukt, maar bij andere kon dat niet gerealiseerd worden, omdat zij op korte termijn niet aan de voorwaarden konden voldoen. In het geval van uitzendconstructies is dit nog ingewikkelder, omdat dan de medewerking zowel van de uitzendorganisatie als van het inleenbedrijf vereist is en bovendien het inleenbedrijf erkend leerbedrijf moet zijn.

Overigens verliepen de contacten tussen taalaanbieders, zelforganisaties en de werkgevers goed wanneer de werkgever gemotiveerd was mee te werken aan een BBL-opleiding.

Wel stellen respondenten dat gemeenten meer gebruik kunnen maken van de expertise van UWV met betrekking tot de manier waarop ze werkgevers het beste kunnen benaderen.

4.5 Resultaat

Over het algemeen zijn de doelen van de pilot Participatieverklaring en de vervolotrajecten bereikt. Wel hebben er uiteindelijk minder deelnemers aan de vervolotrajecten deelgenomen dan vooraf bedacht (zie ook het stroomschema in hoofdstuk 2). De taaltrajecten hebben ertoe geleid dat cursisten een hoger taalniveau hebben bereikt. De sociale activeringstrajecten (Kumpel- en Goedendagproject) hebben er onder andere voor gezorgd dat deelnemers meer in contact zijn gekomen met Nederlanders.

- Deelnemers van de pilot Participatieverklaring hebben algemene informatie verkregen over het leven in Nederland, over het culturele leven, en ze hebben mede-Poolse arbeidsmigranten ontmoet.
- Tijdens het taaltraject hebben deelnemers minstens A1-niveau behaald en sommigen A2-niveau. Als bijeffect hebben deelnemers ook meer kennis opgedaan over de Nederlandse samenleving en hebben sommige deelnemers door het beter beheersen van de Nederlandse taal ook een betere positie verworven op de arbeidsmarkt.
- Het taalniveau van deelnemers van het BBL-traject is verhoogd, ze hebben werknemersvaardigheden aangeleerd en een aantal deelnemers heeft een betere positie op de arbeidsmarkt gekregen. Uit het groeps gesprek blijkt het volgende: één respondent heeft na het taaltraject promotie gekregen;

enkele respondenten hebben op werk de functie van tolk op zich genomen voor andere Poolse mensen; één respondent heeft de eerste stappen gezet naar een andere baan; en tot slot heeft de werkgever van één respondent aangegeven dat deze in de toekomst misschien kan door-groeien naar een betere baan. Gedurende de opleiding is geen enkele deelnemer uitgevallen. Alle deelnemers zijn geslaagd voor het examen (op één deelnemer na die doof geboren is en daardoor niet mee kon doen aan het examen).

- Deelnemers aan het Kumpelproject hebben meer geleerd over de normen en waarden van de Poolse/Nederlandse cultuur. Zo hebben Nederlanders bijvoorbeeld geleerd dat voor Polen 'arbeid' erg belangrijk is, en hebben Polen ontdekt dat Nederlanders ook gastvrij kunnen zijn. Dit laatste wordt zowel door de coördinator als door twee Nederlandse kumpels bevestigd. Voor sommige kumpels heeft het project blijvend contact met Nederlanders opgeleverd, voor anderen is de angst voor het spreken van de Nederlandse taal verdwenen.
- Door het Goedendagproject is er contact ontstaan tussen Polen en Nederlanders, dat er voorheen niet was. Mensen die elkaar tijdens het project hebben ontmoet, groeten elkaar op straat en vooroordelen van Polen én Nederlanders zijn verminderd door het contact dat is ontstaan. Enkele deelnemers hebben zich na het project aangemeld bij een vereniging.

4.6 Lessen voor de toekomst

Uit de kennis en de ervaringen die de verschillende partijen in de afgelopen jaren hebben opgedaan, kunnen voldoende lessen worden getrokken die waardevol zijn voor de toekomst.

Eén van de belangrijkste lessen die naar voren komt uit de gesprekken met de verschillende partijen is dat de regio Noord-Limburg (zowel gemeenten als taalaanbieders en zelforganisaties) goed naar de wensen van de doelgroep zelf luistert. Contact houden met de doelgroep en enthousiasme voor het project bij ambtenaren, bestuurders, taalaanbieders en zelforganisaties zijn belangrijke voorwaarden voor het slagen van het project.

De provincie laat het initiatief voor het volgende project in het kader van integratie over aan de gemeente, aangezien het thema thuishoort bij de gemeenten. Volgens de provincie was de regionale stuurgroep succesvol, omdat die zich bezighield met een concreet project en concrete doelen. Deze aanpak zou een volgende keer op dezelfde manier gehanteerd kunnen worden.

Met betrekking tot de werving van arbeidsmigranten zijn de volgende lessen voor de toekomst aan bod gekomen tijdens de interviews:

- Naast een algemene uitnodiging vanuit de gemeente werkt een persoonlijke benadering goed.

- Bij de informatievoorziening over trajecten is het belangrijk dat er vanuit het perspectief van arbeidsmigranten wordt gedacht en dat flyers en dergelijke in het Pools zijn en aansprekend zijn voor Poolse arbeidsmigranten.
- Om de groep aan te kunnen spreken die nog niet zo lang in Nederland verblijft, zou de samenwerking tussen uitzendbureaus, gemeenten, en werkgevers versterkt moeten worden, aldus een zelforganisatie.

Met betrekking tot de inhoud en de vormgeving van de trajecten kunnen de volgende verbeterpunten worden geformuleerd, aan de hand van de informatie uit de gesprekken met gemeenten, taalaanbieders en zelforganisaties:

- Voor de bijeenkomsten van de pilot Participatieverklaring is het wenselijk dat van tevoren onderscheid wordt gemaakt tussen de groep die net in Nederland woont (bijeenkomsten meer gericht op informatie over rechten en plichten), en de groep die langer in Nederland woont (meer gericht op informatie over welzijn).
- Extra inzet op samenwerking werkgevers is wenselijk, om taallessen zo veel mogelijk op bedrijfsniveau te regelen.
- In de taallessen kan nog meer aandacht komen voor de onderwerpen die besproken zijn in de bijeenkomsten van de pilot Participatieverklaring, én kan meer worden ingezet op talentontwikkeling.
- Ervaringen met het Goedendagproject en Kumpelproject zouden breder ingezet kunnen worden in de regio.

Lessen voor andere migrantengroepen

- Het met de doelgroep zelf praten is erg belangrijk, ook in de aanpak voor andere migrantengroepen.
- Het ondertekenen van de Participatieverklaring kan grootser georganiseerd worden (als de regio samenwerkt), en in combinatie met statushouders en arbeidsmigranten.
- De ervaringen van het Kumpelproject kunnen gebruikt worden voor eenzelfde soort project voor statushouders. Statushouders krijgen het eerste halfjaar begeleiding vanuit VluchtelingenWerk. Het Kumpelproject zou een vervolg kunnen vormen op de begeleiding vanuit VluchtelingenWerk.
- Dorpsraden en de lokale gemeenschap moeten betrokken worden bij de komst van statushouders, voor onder andere het kweken van begrip en het welkom heten.

4.7 Conclusie

Door met name de inspanningen van zelforganisaties is de werving van deelnemers voor de verschillende trajecten goed verlopen. De groep deelnemers is volgens zelforganisaties en taalaanbieders over het algemeen representatief voor de volledige groep arbeidsmigranten. Arbeidsmigranten die kort in Nederland verblijven, zijn over het algemeen niet bereikt. Deze groep behoort echter ook niet tot de beoogde doelgroep.

De succesfactoren die door de meeste partijen genoemd worden, hebben met name betrekking op het enthousiasme en de deskundigheid van de verschillende partijen, het centraal zetten van de wensen van de doelgroep zelf en de veelal goedlopende samenwerking. Hoewel de meeste respondenten zeer tevreden zijn over de samenwerking, worden er ook enkele kritische opmerkingen geplaatst over het huidige samenwerkingsverband in de regio. Zelforganisaties maken geen deel meer uit van het overleg en missen hierdoor af en toe de aansluiting met de overige partijen. De samenwerking met werkgevers zou eveneens verbeterd kunnen worden. Voorafgaand aan het BBL-traject is namelijk gebleken dat als werkgevers hun medewerking niet verlenen, potentiële cursisten niet kunnen deelnemen aan het BBL-traject. Een laatste knelpunt in de samenwerking dat door meerdere respondenten wordt benoemd, is dat niet alle vier gemeenten even actief betrokken zijn bij de trajecten voor arbeidsmigranten. In Venlo heeft dit ertoe geleid dat er onduidelijkheid bestond of potentiële cursisten deel mochten nemen aan een traject.

De resultaten van de trajecten zijn over het algemeen heel goed. De taaltrajecten hebben ervoor gezorgd dat deelnemers een hoger taalniveau hebben bereikt. De sociale activeringstrajecten hebben er onder andere toe geleid dat deelnemers meer contact hebben met Nederlanders. Er zijn wel enkele knelpunten benoemd met betrekking tot de inhoud van de trajecten. Ten eerste wordt door een taalaanbieder als knelpunt benoemd dat het Taal & Werk-traject (eerste tranche) te kort is om de kennis op een goede manier over te brengen. Ten tweede blijkt de zelfstudiecomponent (tweede tranche Taal & Werk-traject) niet geschikt, vanwege het ontbreken van adequaat ICT-materiaal bij de cursisten thuis. Een derde knelpunt heeft betrekking op de kosten van het BBL-traject. Door veranderende wet- en regelgeving was er geen subsidie mogelijk en is het volledige traject door de taalaanbieder en het Citaverde College zelf betaald. Ten vierde is het werken met vrijwillige coördinatoren bij het Kumpelproject kwetsbaar; structurele begeleiding van de kumpels is hierdoor minder gewaarborgd. Een laatste knelpunt is dat de borging van kennis en ervaringen in de gemeente verbeterd kan worden: momenteel is veel informeel geregeld.

Tot slot kunnen enkele lessen voor de toekomst worden getrokken. Ten eerste luisteren gemeenten naar de wensen van de doelgroep en hanteren de verschillende zelforganisaties en taalaanbieders een persoonlijke benadering bij het werven van deelnemers en tijdens de begeleiding van cursisten. Vanwege de goede ervaringen met deze persoonlijke aanpak, zou deze ook gehanteerd kunnen worden bij de benadering van andere migrantengroepen.

Ten tweede kunnen uit de invulling van de trajecten ook lessen worden geleerd, zoals dat de onderwerpen van de pilot besproken kunnen worden tijdens de taal cursus. Op deze manier kan tijdens de taal cursus het leren van

de taal gecombineerd worden met het bespreken van handige informatie voor de arbeidsmigrant over het leven in Nederland.

Ten derde kunnen de kennis en de ervaringen die men in de afgelopen jaren heeft opgedaan met de sociale activeringstrajecten ook ingezet worden voor andere migrantengroepen. Zo is het Kumpelproject bij uitstek een project dat ingezet kan worden voor de groep statushouders, aangezien het een laagdrempelig project is waarbij statushouders op een informele manier kennis kunnen maken met de Nederlandse taal en samenleving. Statushouders ontvangen het eerste halfjaar begeleiding vanuit VluchtelingenWerk en het Kumpelproject zou hierop het vervolg kunnen vormen.

Tot slot zouden gemeenten in de aanpak voor statushouders contact kunnen leggen met dorpsraden en de lokale gemeenschap. Op die manier kan begrip onder burgers worden gekweekt voor de komst van statushouders. Ervaringen met het Goedendagproject zouden ingezet kunnen worden voor eenzelfde soort project voor statushouders. Door middel van zo'n project kan de lokale gemeenschap betrokken worden bij het welkom heten van statushouders.

5 SAMENVATTING EN CONCLUSIES

Tussen 1 maart 2014 en 1 april 2015 heeft Noord-Limburg (bestaande uit de gemeenten Horst aan de Maas, Peel en Maas en Venray) meegedaan aan de pilot Participatieverklaring. De activiteiten die in dit kader voor EU-migranten in de regio werden georganiseerd, zijn positief geëvalueerd. Deelnemers vonden de bijeenkomsten erg nuttig. Daarnaast zeiden zij graag de Nederlandse taal te willen leren. Aansluitend op het traject van de participatieverklaring werd daarom gestart met het project 'Arbeidsmigranten en taal', gefinancierd door de provincie Limburg. Dit project is onderdeel van het bredere samenwerkingsverband 'Het belang van arbeidsmigranten', waarin gemeenten, provincie, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties zich inspannen ten behoeve van deze doelgroep. De looptijd van 'Arbeidsmigranten en taal' was van oktober 2014 tot december 2015. Er zijn in deze periode vier verschillende trajecten georganiseerd, te weten taalcursussen (Taal & Werk), een beroepsopleiding (BBL), een taalmaatjesproject (het Kumpelproject) en een ontmoetingsproject tussen Polen en Nederlanders (het Goedendagproject). Gemeenten werkten samen met vijf organisaties: Synthese, Vorkmeer, VivaPolonia, Orgb en Bureau Educatie. Zij zijn daarbij ondersteund door de Regionale Adviesgroep Arbeidsmigranten.

Regioplan heeft het door de provincie gesubsidieerde aanbod en de langetermijnresultaten van de pilot Participatieverklaring geëvalueerd. Hieronder schetsen we eerst de context: welke projecten zijn er gestart en hoeveel EU-migranten hebben deelgenomen? Daarna geven we de belangrijkste bevindingen weer. Op grond van onze bevindingen formuleren we voorwaarden voor een succesvolle werking en lessen voor de toekomst.

Context

Hieronder staat een schematisch overzicht van de projecten die geëvalueerd zijn (zie tabel 5.1). In de tabel geven we een korte beschrijving van de projecten. De drie rechterkolommen geven deelnemersaantallen en uitvalpercentages weer.

Tabel 5.1 De projecten en deelnemersaantallen

Project	Korte omschrijving project	Beoogd aantal deelnemers	Gerealiseerd aantal deelnemers	Uitval
Pilot Participatieverklaring ¹	Tussen maart 2014 en april 2015 heeft Noord-Limburg deelgenomen aan de pilot Participatieverklaring. Doelen hadden betrekking op kennismaking met de Nederlandse en lokale samenleving. Er werden vijf bijeenkomsten georganiseerd.	n.v.t.	224	25%

¹ Voor de pilot Participatieverklaring is het gerealiseerde aantal deelnemers het aantal inschrijvingen. Het uitvalpercentage is het aantal EU-migranten die zich wel inschreef, maar naar geen enkele bijeenkomst is gekomen.

Vervolg tabel 5.1

Project	Korte omschrijving project	Beoogd aantal deelnemers	Gerealiseerd aantal deelnemers	Uitval
Taal & Werk	Tussen oktober 2014 en december 2015 zijn twee Taal & Werk-tranches georganiseerd. Het doel van de cursussen was het leren van de Nederlandse taal.	110	129	13%
BBL	Aan deelnemers van de eerste tranche van het Taal & Werk-traject werd de mogelijkheid geboden om door te stromen naar een beroepsopleiding (BBL). Dit traject duurde één jaar.	-	16	0%
Kumpelproject	Dankzij een maatjesproject werden Polen en Nederlanders aan elkaar gekoppeld. Doelen hadden betrekking op het vergroten van taalkennis en het opdoen van contacten met Nederlanders.	45	44	48%
Goedendag-project	Door middel van buurtavonden waarin Polen en Nederlanders elkaar konden ontmoeten werd beoogd het onderlinge contact tussen de twee groepen te vergroten.	40	32	n.v.t.

Met de pilot Participatieverklaring en het project 'Arbeidsmigranten en taal' is een substantieel aantal EU-migranten bereikt. Het aantal beoogde deelnemers is voor het Taal & Werk- traject en het Kumpelproject (nagenoeg) gerealiseerd. Voor de projecten is sterk ingezet op werving via een persoonlijke benadering en dit heeft dus zijn vruchten afgeworpen. Bij het Goedendagproject is er een kleiner aantal gerealiseerd dan beoogd. Dit kwam doordat één bijeenkomst alleen gericht was op bewoners van een specifiek appartementencomplex, waardoor de doelgroep kleiner was. Voor het BBL project is het ten slotte relevant te vermelden dat het aantal deelnemers hoger had kunnen liggen als meer werkgevers mee hadden kunnen en willen werken. In de praktijk bleek het lastig werkgevers te motiveren, of konden werkgevers niet (op tijd) voldoen aan de voorwaarden om een erkend leerbedrijf zijn.

De uitval van deelnemers was bij de meeste projecten laag. Dit is ten eerste te danken aan de intakegesprekken die uitvoerders met potentiële deelnemers hebben gevoerd. Tijdens deze gesprekken werden de motivatie van deelnemers getoetst en verwachtingen besproken. Ten tweede kregen deelnemers gedurende de trajecten persoonlijke begeleiding waarmee uitval is voorkomen. Een uitzondering op de lage uitvalcijfers is het Kumpelproject. Bijna de helft van deze deelnemers stopte vroegtijdig. Dit had volgens betrokken partijen deels voorkomen kunnen worden door de Nederlandse maatjes meer te

begeleiden. Daarnaast was het beter geweest als er (naast het werken met vrijwillige coördinatoren) meer professionele ondersteuning was ingezet.

Hieronder gaan we nader in op de ervaringen van deelnemers en andere partijen met betrekking tot effecten van de trajecten.

Effecten pilot Participatieverklaring – perspectief deelnemers

De pilot Participatieverklaring is in 2015 geëvalueerd. Dit resulteerde in hoge waarderingscijfers in de regio Noord-Limburg. Omdat de evaluatie direct na afloop van de pilot plaatsvond, zijn er geen langeretermijnresultaten geëvalueerd. De vraag is of de activiteiten die in Noord-Limburg in het kader van de pilot zijn georganiseerd een blijvend effect hebben gehad. Deze vraag kan voor een belangrijk deel positief beantwoord worden. Allereerst kunnen we uit deelnemersaantallen concluderen dat een behoorlijk aantal deelnemers (bijna één derde) na de pilot is doorgestroomd naar één of meerdere trajecten uit het project 'Arbeidsmigranten en taal'. Ten tweede ondervinden deelnemers die we voor dit onderzoek hebben gesproken ook twee jaar na deelname in meer of mindere mate nog steeds een resultaat. Zij weten door de pilot beter hun weg te vinden en sommigen hebben hun eigen netwerk kunnen uitbreiden. Deelnemers zeggen verder dat de pilot het geschiktst is voor EU-migranten die net in Nederland wonen. Zelf hadden ze het prettig gevonden als er meer aandacht was besteed aan voor- en nadelen van het in Nederland blijven versus remigratie. Dat het aanbod niet geheel aansloot op de groep deelnemers is overigens niet gek; het aanbod was ontwikkeld voor arbeidsmigranten die korter dan drie jaar in Nederland verbleven, terwijl deelnemers in de praktijk gemiddeld al vijf jaar in Nederland woonden.

Effecten project 'Arbeidsmigranten en taal' – perspectief deelnemers

Deelnemers waarderen de verschillende projecten over het algemeen zeer positief. In vergelijking met een controlegroep zien we dat deelnemers de Nederlandse taal beter beheersen en meer contacten hebben met Nederlanders. Hieronder worden de effecten beschreven ten aanzien van verschillende componenten van integratie.

- **Taalkennis:** alle trajecten hebben positieve effecten op het leren van de Nederlandse taal. Deelnemers van het BBL-traject beheersen de Nederlandse taal veruit het beste. Het Kumpelproject en het Taal & Werk-traject zijn voor deelnemers echter niet toereikend geweest voor het voldoende leren beheersen van de Nederlandse taal. De duur van beide trajecten was daarvoor te kort. Desalniettemin zijn deelnemers van het Taal & Werk-traject dankzij de cursus een taalniveau omhoog gegaan.
- **Sociale contacten:** het belangrijkste effect van zowel het Kumpelproject als het Goedendagproject is dat deelnemers meer contact hebben gekregen met Nederlanders. Bij sommige deelnemers van het Kumpelproject zijn dit duurzame contacten die zijn voortgezet na beëindiging van het project. Deelnemers van het BBL-traject hebben wel meer Nederlandse contacten, maar dit zijn voornamelijk werkgerelateerde contacten. Deelnemers van

Taal & Werk zeggen dat zij nog niet zo veel Nederlandse contacten hebben als zij zouden willen.

- *Zelfredzaamheid*: alle trajecten hebben ertoe bijgedragen dat cursisten zelfredzamer zijn geworden. Arbeidsmigranten hebben tijdens de trajecten namelijk informatie ontvangen over allerlei praktische zaken, waardoor ze het gevoel hebben de weg te kunnen vinden in de gemeente. EU-migranten die hebben meegedaan aan de BBL-cursus hebben bovendien het gevoel dat hun arbeidsmarktpositie is verstevigd. Zij voelen zich minder afhankelijk van werkgevers, en sommigen hebben naar aanleiding van de cursus een vaste aanstelling en/of een nieuwe functie gekregen.
- *Deelname in de gemeente*: over het algemeen neemt de meerderheid van de respondenten niet deel aan het verenigingsleven, vanwege de hoge prioriteit die aan werk wordt gegeven. Overigens vormen deelnemers van de pilot Participatieverklaring hierop de uitzondering: enkelen zijn lid van de bibliotheek geworden of van de Poolse Adviesraad.

Er worden slechts twee inhoudelijke verbeterpunten genoemd door deelnemers. Ten eerste vonden deelnemers de Taal & Werk-trajecten te kort. Daarnaast zouden deelnemers van zowel het Kumpelproject als van het BBL-traject graag een vervolg willen zien op het door hen gevolgde project of de cursus.

Perspectief andere partijen

Over het algemeen kijkt men (gemeente, provincie, taalaanbieders en zelforganisaties) positief terug op zowel de inhoud van de projecten als op de resultaten. Zij onderstrepen daarbij niet alleen het belang van projecten die in de eerste plaats zijn gericht op taalkennis (Werk & Taal) of beroepscompetenties (BBL), maar ook het belang van projecten die meer gericht zijn op sociale activering (Kumpelproject en Goedendagproject).

Nagenoeg alle respondenten zijn zeer tevreden over de samenwerking tussen de betrokken partijen. Dit komt door het enthousiasme en de betrokkenheid van alle partijen. Toch waren er volgens respondenten knelpunten in de samenwerking. Zo was Venray door personeelwisselingen minder actief dan Horst aan de Maas en Peel en Maas, en was het bij Venlo eerst onzeker of zij volwaardig mee zouden doen. Hierdoor wisten andere partijen niet altijd goed waar ze aan toe waren. Daarnaast is de samenwerking met werkgevers een moeilijk punt gebleken. Dit is volgens de respondenten jammer. Werkgevers zijn volgens hen niet alleen een belangrijke partij bij de werving van deelnemers, maar zij hebben ook de positie om EU-migranten te motiveren voor – en te ondersteunen bij deelname aan een taal- of integratietraject.

Een belangrijk punt dat nu speelt met betrekking tot de samenwerking is dat het samenwerkingsverband 'Het belang van arbeidsmigranten' is afgelopen. Zelforganisaties nemen nu geen deel meer aan de regionale stuurgroep. Zowel de gemeente Horst als zelforganisaties uiten hun zorgen over dat de nieuwe stuurgroep (de regiotafel Sociaal Domein) geen volwaardige opvolging

vormt voor het eerdere samenwerkingsverband. De inhoudelijke verbinding tussen verschillende thema's die voor arbeidsmigranten gelden, worden nu niet meer in één overleg behandeld. Een vervolg op de stuurgroep zou volgens zelforganisaties en gemeente Horst wenselijk zijn.

Conclusies

Op basis van voorgaande bevindingen trekken we de volgende conclusies:

- Deelname aan de trajecten heeft niet alleen geleid tot meer taalkennis; we zien ook incidenteel dat EU-migranten meer handen en voeten hebben gegeven aan hun integratie in de lokale samenleving. Zo hebben zij bijvoorbeeld meer contacten met Nederlanders en/of zijn ze actiever geworden in de lokale samenleving.
- Bij de werving van deelnemers is een persoonlijke benadering erg belangrijk gebleken. Deze individuele aandacht is tevens belangrijk bij het voorkomen van uitval tijdens de trajecten; de individuele begeleiding die deelnemers gedurende de trajecten kregen, voorkwam namelijk dat deelnemers vroegtijdig stopten.
- Belangrijke kernelementen van het succes van dit project zijn het enthousiasme en de deskundigheid van verschillende partijen (zelforganisaties, taalaanbieders, gemeenten en provincie).

Tegelijkertijd zien we dat een aantal factoren een groter succes van de projecten in de weg heeft gestaan. Deze noemen we achtereenvolgens:

- Hoewel de EU-migranten die deelnamen aan de projecten representatief zijn voor de gehele doelgroep, is er ook een risicogroep. Dit zijn EU-migranten die via een uitzendbureau werken. Door hun minder stabiele werksituatie kunnen zij moeilijker deelnemen aan de projecten en is de kans op vroegtijdig uitval relatief hoog.
- Bij een deel van de werkgevers ontbreekt commitment. Samenwerking met deze partij blijkt in de praktijk lastig. Overigens zit hier wel vooruitgang in: een steeds groter deel van de werkgevers is bereid samen te werken. De toenemende vraag naar arbeid speelt hier een rol in.
- Een grote afhankelijkheid van vrijwilligers in combinatie met weinig professionele ondersteuning brengt de continuïteit van de projecten in gevaar. Dit zagen we terug bij het Kumpelproject: de uitvalcijfers waren hierdoor hoog.
- Er kan naar meer verbinding gezocht worden tussen de inhoud van de trajecten. Een voorbeeld hiervan is dat er in het project 'Arbeidsmigranten en taal' een duidelijkere link naar de pilot Participatieverklaring kan worden gemaakt. Daarnaast was het voor sommige cursisten onduidelijk hoe ze een vervolg kunnen geven aan de projecten. Dit was voornamelijk het geval voor BBL-cursisten en deelnemers aan het Kumpelproject.
- Op het gebied van borging van resultaten kan een verbeteringslag gemaakt worden. Momenteel worden op gemeentelijk niveau zaken voornamelijk informeel geregeld en worden niet alle zaken (uitgebreid) schriftelijk vastgelegd. Een ander risico is dat de aanpak voor arbeidsmigranten

binnen de gemeente Peel en Maas voor een groot gedeelte op één medewerker stoelt.

Lessen

Uit het onderzoek blijkt dat de projecten grotendeels goed zijn verlopen: de deelnemersaantallen waren hoog, er was (met uitzondering van het Kumpelproject) weinig uitval, er waren geen heel grote knelpunten in de uitvoering, en er zijn resultaten geboekt op het gebied van taal en integratie. Toch zijn er enkele aandachtspunten waarmee in de toekomst rekening gehouden mag worden bij ondersteuningsbeleid voor EU-migranten.

Het belang van sociale activeringsprojecten

Nu de subsidie van de provincie is afgelopen, lijken de sociale activeringsprojecten naar de achtergrond te verdwijnen. Bij scholingsprojecten is dit niet het geval: de regio Noord-Limburg heeft vanuit het WEB-budget een vervolg gegeven aan de Taal & Werk-trajecten, en tevens wordt momenteel gezocht naar mogelijkheden om een nieuwe BBL-groep te starten. De sociale activeringsprojecten worden echter niet centraal door gemeenten voortgezet, terwijl sociale verbinding met de samenleving een onmisbare kant van het integratieproces is. Het Goedendagproject en het Kumpelproject droegen bij aan deze verbinding: EU-migranten voelden zich door deze projecten minder afgezonderd in de lokale samenleving en hebben meer duurzame Nederlandse contacten. Wanneer integratie eenzijdig vanuit taalkennis wordt benaderd, bestaat het risico dat dit soort sociale verbindingen in onvoldoende mate worden gerealiseerd.

Investeren in duurzame samenwerking gemeenten

Nu het samenwerkingsverband 'Het belang van arbeidsmigranten' is afgelopen, bestaat het risico op versnipperde projecten vanwege het ontbreken van een samenhangende visie. Dit brengt eveneens het risico met zich mee dat gemeenten het zicht op EU-migranten verliezen, omdat het onduidelijk blijft welke migranten doorstromen naar andere trajecten of op andere manieren actief blijven in de lokale gemeenschap. Het is daarom van belang dat de huidige commitment in de regio wordt vastgehouden en uitgebouwd wordt. Daarbij is het belangrijk dat alle afzonderlijke gemeenten investeren in een duurzame samenwerking, waarbij losstaande projecten worden vervlochten met bestaand ondersteuningsbeleid voor EU-migranten. Een gemeenschappelijke aanpak biedt het voordeel dat er een algemeen pakket van verschillende activiteiten uitgebouwd kan worden en dat EU-migranten kunnen kiezen wat bij hen past. Wanneer gemeenten goede afspraken maken over het verdelen van taken en rollen zijn daarbinnen meer mogelijkheden om te specialiseren.

Goede doorstroom deelnemers

Wanneer EU-migranten eenmalig deelnemen aan (kortdurende) trajecten is het moeilijk om opbrengsten te laten beklijven. Om te voorkomen dat opbrengsten op langere termijn verloren gaan, is het belangrijk dat deelnemers

mogelijkheden hebben door te stromen naar andere trajecten. De doorstroom van Taal & Werk naar BBL-trajecten hapert doordat het moeilijk is werkgevers te vinden die willen en kunnen meewerken. Dit is een belangrijk aandachtspunt. Daarnaast kan de regio ervoor kiezen om sterker in te zetten op verbinding tussen trajecten en op verbinding met een regulier aanbod in termen van onderwijs en sociale activering. Deelnemers hebben ook aangegeven dat ze hier behoefte aan hebben.

Ga het gesprek aan met werkgevers

Uit deze evaluatie kwam sterk naar voren dat werkgevers op verschillende fronten belangrijke samenwerkingspartners zijn, maar dat het hapert in de samenwerking. Werkgevers zien niet altijd het economische belang van het ondersteunen van EU-migranten in BBL-cursussen. Voor de gemeente is het daarom belangrijk om vroegtijdig met werkgevers in gesprek te gaan om te achterhalen waar behoeftes van werkgevers liggen en onder welke voorwaarden zij willen meewerken: is er bijvoorbeeld behoefte aan kennisdeling of praktische ondersteuning vanuit de gemeente? Tijdens deze bijeenkomsten kunnen ook de voordelen van BBL-trajecten ter sprake komen, zoals de beschikbaarheid van een aantrekkelijk arbeidsaanbod en de mogelijkheid deze arbeidskrachten duurzaam aan het bedrijf te binden. Ook kan worden ingegaan op de mogelijkheden van additionele financiering. Uit verschillende gesprekken bleek vooral dat de regelgeving omtrent sectorfondsen veel vragen oproept. De voorwaarden om voor dergelijke fondsen in aanmerking te komen, blijken in de praktijk nogal complex, met als gevolg dat sommige (kleinere) werkgevers afhaken. Tot slot is het belangrijk dat de gemeente mee blijft denken over constructies waarin tegemoet gekomen wordt aan specifieke behoeftes van werkgevers. Een goed voorbeeld hiervan is dat Noord-Limburg momenteel bij het inplannen van de scholingsdagen rekening houdt met perioden waarin de werkdruk in de landbouwsector hoger of juist lager is.

Borgen van resultaten

Wanneer er geen continuïteit is, bestaat er een risico dat resultaten snel verdwijnen wanneer projecten ophouden. Daarom is het belangrijk dat de successen uit dit project meegenomen worden naar nieuw beleid. In het geval van deze projecten gaat het hier in ieder geval om het behouden en herstellen van de samenwerkingsstructuur, het behouden van de commitment van de partijen, en de aandacht die er is voor integratie in brede zin. Een risico voor de regio is dat de stuurgroep die is opgericht in het kader van het project 'Het belang van arbeidsmigranten' gestopt is. Het overleg is deels overgeheveld naar de regiotafel sociaal domein, maar daar zijn niet alle partijen van de stuurgroep in vertegenwoordigd. Onder andere zelforganisaties nemen niet deel aan de regiotafel en missen een mogelijkheid om met meerdere gemeenten te overleggen over de aanpak arbeidsmigranten. Voor de borging van kennis en ervaringen van de afgelopen jaren zou een vervolg op de stuurgroep wenselijk zijn, waarbij in ieder geval ook de zelforganisaties, gemeenten en taalaanbieders om tafel zitten.

Verbinding van de projecten naar andere migrantengroepen

De kennis en de ervaringen die betrokkenen hebben opgedaan in het kader van de aanpak arbeidsmigranten kunnen breder ingezet worden voor de aanpak van andere migrantengroepen. Respondenten hebben hiervoor concrete suggesties gegeven:

- Ambtenaren die betrokken zijn bij de aanpak arbeidsmigranten kunnen aansluiten bij overleggen die voor andere migrantengroepen in de regio worden georganiseerd. Voor een deel gebeurt dit al: de gemeente Horst aan de Maas is bij deze overleggen betrokken om hun expertise in te brengen.
- Het Kumpelproject is zeer geschikt voor andere doelgroepen. Dit is namelijk een laagdrempelig project, waarbij statushouders op een informele manier kennis zouden kunnen maken met de Nederlandse taal en samenleving.
- Uit de pilot Participatieverklaring en het project 'Arbeidsmigranten en taal' blijkt de aansluiting met de lokale gemeenschap en zelforganisaties belangrijk voor het bereiken van de doelgroep en voor het slagen van de projecten. Lokale welzijnsorganisaties en zelforganisaties weten de juiste doelgroep op een goede manier te bereiken en te motiveren voor deelname aan de verschillende trajecten. In de aanpak voor andere migrantengroepen zou ook deze verbinding kunnen worden gelegd.

BIJLAGE 1
LIJST MET RESPONDENTEN EN GESPREKSITEMS

Respondenten	Inhoud van het gesprek
Deelnemers	
<ul style="list-style-type: none"> • Controlegroep (4 deelnemers) • Pilot participatieverklaring (9 deelnemers) • Taal & Werk-traject (5 deelnemers) • Kumpeltraject (9 deelnemers) • BBL-traject (6 deelnemers) 	<ul style="list-style-type: none"> • Overwegingen en redenen om wel of juist niet deel te nemen aan de pilot Participatieverklaring en/of taaltrajecten. • De waardering van de deelnemers van de taalprojecten. • Mate waarin arbeidsmigranten deelnemen aan de samenleving. • Mate waarin arbeidsmigranten contacten hebben in de samenleving en hun weg weten te vinden. • In hoeverre deelnemers zelfredzaam zijn. • In hoeverre arbeidsmigranten bewust keuzes maken.
Zelforganisaties	
<ul style="list-style-type: none"> • Lid van de Poolse Adviesraad • Lid van Stichting ARKA • Medewerker van Viva Polonia 	<ul style="list-style-type: none"> • De gesprekken met zelforganisaties dienden als toetsing en duiding van de antwoorden die arbeidsmigranten bij de groepsgesprekken hebben gegeven. • Ervaring met de huidige aanpak van de taaltrajecten (resultaten en effecten van de trajecten). • Samenwerking met verschillende partijen. • Lessen die te leren zijn voor arbeidsmigranten in de gebruikte aanpak.
Beleidsverantwoordelijken	
<ul style="list-style-type: none"> • Beleidsambtenaar van de provincie • Beleidsambtenaar Horst aan de Maas • Beleidsambtenaar Peel en Maas • Projectleider Participatieverklaring 	<ul style="list-style-type: none"> • De samenwerkingsvorm en de gezochte verbinding met andere stakeholders of overheden. Hierbij zijn succesfactoren, randvoorwaarden en knelpunten aan bod gekomen. • Ervaringen met de huidige aanpak van de taalprojecten. • De rol die de respondent en andere sleutelfiguren hebben bij het integratieproces en hoe zich dit vertaalt naar de taalprojecten. • De opbrengsten in relatie met de vooraf gestelde doelen. • Manieren waarop kennis en resultaten geborgd worden. • Lessen die te leren zijn voor arbeidsmigranten of andere migrantengroepen in de gebruikte aanpak.
Taalaanbieders	
<ul style="list-style-type: none"> • Coördinator Taal en Werk- en BBL-trajecten (Bureau Educatie) • Coördinator Kumpeltraject (Synthese) • Medewerker Goedendagproject (KBO Panningen) • Taalmaatje in Venray • Taalmaatje in Horst aan de Maas 	<ul style="list-style-type: none"> • Ervaringen met de gebruikte aanpak (succesfactoren, randvoorwaarden en knelpunten). • Waardering over de verschillende taalprojecten en een inschatting van de waardering van deelnemers. • Een inschatting of deelnemers hetgeen zij geleerd hebben toe (kunnen) passen in de praktijk.

Regioplan Beleidsonderzoek

Jollemanhof 18 (6^e etage)

1019 GW Amsterdam

T 020 531 531 5

E info@regioplan.nl

I www.regioplan.nl